

Artikkel:

**N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy. En studie gjennomført ved bruk av
LARSP med typisk utviklet barn mellom 4;6 og 6;0 år**

Gabriela Vilhelmsen

INSTITUTT FOR BIOLOGISK OG MEDSINSK PSYKOLOGI

DET PSYKOLOGISKE FAKULTET

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Forord

I de atten årene som kliniker i det spesialpedagogiske feltet har jeg alltid hatt interesse for småbarns språkutvikling og hvordan jeg kan stimulere barn med avvik i deres språkutvikling. I jobben som rådgiver for barn i barnehagealder er en stor del av jobben å utrede barn med språkvansker. Jeg blitt kjent med og brukt de tilgjengelige kartleggingsverktøyene som finnes på nåværende tidspunkt i utredningen. Imidlertid ser jeg behovet for flere kartleggingsverktøy som kan benyttes for barn i førskolealder, spesielt for å kartlegge de ekspressive språkevnene til disse barna. I min leting etter noen passende kartleggingsverktøy har jeg oppdaget LARSP-prosjektet som foregår ved OsloMet og Universitetet i Bergen. Selv om LARSP-prosjektet var en av de mange spennende prosjekter som foregår ved vårt institutt, avgjørelsen ble utvilsomt tatt. Dette kartleggingsverktøyet kan være en viktig puslebit i utredning av barn med utviklingsmessige språkforstyrrelser.

Jeg vil takke med den anledningen til min veileder Jan de Jong og biveileder Ingeborg Sophie Ribu, for å dele deres kunnskap med meg og støtte meg under hele prosessen av å ferdigstille masteroppgaven. Jeg vil takke Ellen Kristine Fedje, kollegaen min fra PPT Sentrum, styrere Bente Gjerde, Eline Solheim og de andre barnehageansatte for deres hjelp i rekruttering av deltakere og innsamling av data. Og til slutt vil jeg takke alle de glade og morsomme barn som har deltatt i denne studien.

Bergen, 14 mai 2023

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag (norsk)	3
Abstrakt (engelsk).....	4
Introduksjon	5
Bakgrunnsinformasjon.....	5
Forskningsspørsmål.....	7
Metode	8
Resultater	10
Koordinasjon og subordinasjon	11
Høyre dislokering.....	15
Passiv form.....	15
Utbrytning.....	16
Inversjon.....	17
Splittede fraser.....	17
Diskusjon	17
Normering av N-LARSP.....	18
Nyttighet av N-LARSP i logopedisk arbeid.....	19
Referanseliste	21

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Sammendrag

Denne studien gjelder bruk av LARSP kartleggingsverktøy med barnehagebarn. LARSP står for Language Assessment, Remediation and Screening Procedure og den kartlegger barns lingvistiske evner ved å analysere spontan tale.

LARSP er ikke normert enda på norske barn og denne studien inngår i et større overordnet prosjekt med det som formål (Ribu et al, 2019). Til denne studien anvendte jeg og to andre medstudenter LARSP- metoden for å kartlegge språkutviklingen hos barn med typisk språkutvikling. Studien har en mixed-method design, der forskeren bruker en kvalitativ metode for datainnsamling, og gjennom analyse med LARSP profil blir funnene tolket i en kvantitativ form. Vi rekrutterte 25 barn med alder mellom 4;4 og 6;2 år og av disse ble det brukt i denne studien innsamlet data fra 17 barn. Barna i utvalget har norske foreldre, ingen kjente diagnoser eller kjent avvik i språkutviklingen, samt bor og går i barnehage i Bergen. I studien ble det benyttet ustrukturert intervju for innsamling av data, og samtalene med barna ble tatt opp på digitalt opptak. Videre ble samtalene ortografisk transkribert og analysert med LARSP- profilen. I analysen var fokuset på morfo-syntaktiske strukturer fra LARSP profilen som det er antatt at barn mellom 4 til 6 år tilegner seg, eksempelvis konjunksjon og subjunksjon. Studien gir en oversikt over hvilke av disse strukturer ble funnet hos barna i utvalget. Grunnet størrelsen på utvalget i sammenligning med hele strata i befolkningen kan resultatene ikke generaliseres, men disse kan gi en pekepinn om hvilke grammatiske strukturer barn tilegner seg i denne alderen.

Nøkkelord: LARSP, grammatiske strukturer, språkforstyrrelser, førskolebarn, språkkartlegging

Abstract

This study regards use of LARSP as an assessment tool on preschool and kindergarten children. LARSP means Language Assessment, Remediation and Screening Procedure and is an instrument for analyzing children's linguistic structures in their spontaneous speech.

LARSP is not yet normed on Norwegian children and this study intends to be a part of a larger norming study. (Ribu et al, 2019). In this study I together with to other students use LARSP method to assess linguistic skills of typical developed children. This study has a mixed method design with a qualitative method in data collection and a quantitative interpretation of data. We enrolled 17 children between age 4;4 and 6;2 from 6 kindergartens in Bergen. The inclusion criteria were that the children are monolingual and have no language delay or disorder. The children were interviewed on a separate room in the kindergarten or preschool and a 30-minute conversation was recorded. The conversations were transcribed orthographically and analyzed on sentence, phrase, and morphological level. The analyzed data was registered in the N-LARSP profile. The interpretation and discussion has focus on some of the morphological and syntactical structures that are most likely to be acquired by children after 4:6 years of age. Since the sample of informants is little compared to the strata in the whole Norwegian population the results cannot be generalized. However, the results can be a pinpoint for what can be expected for children to acquire at this age.

Keywords: LARSP, grammatical structures, language disorder, language assessment, kindergarten children.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Introduksjon

Bakgrunn informasjon

Language Assessment, Remediation and Screening Procedure (LARSP) ble utviklet i Storbritannia på 1970-tallet. LARSP har sin opprinnelse i behovet for å identifisere kjerneproblemet hos barn med avvik i deres språkutvikling. Kartleggingsverktøyet er utviklet på flere språk og benyttes i mange land for å forstå grammatisk utvikling hos små barn. Den engelske utgaven er en oversikt over grammatiske strukturer som er rangert på syv nivåer, hvor strukturene på første nivå er lært i tidlig alder og følgelig strukturene på andre, tredje osv. Disse strukturene er delt inn og analysert på setning-, frase og ordplan. LARSP er ikke normert enda på norske barn og av den grunn startet prosjektet for normering og utforming av norske utgaven av LARSP. Det opprinnelige prosjektet er gjennomført av Ribu et. al (2019) og den norske utgaven kalles N-LARSP.

Ribu et al. (2019, s 10) ønsket at den norske utgaven skal være så lik som mulig med den engelske. I prosessen av å designe N-LARSP ble det benyttet både den engelske og den nederlandske profilen, og den sistnevnte kalles GRAMAT (Bol & Kuiken 1988, 1990, sitert i Ribu et al 2019, s. 10).

N-LARSP-profilen består av en oversikt over morfo-syntaktiske strukturer identifisert hos norske barn. Hver morfo-syntaktisk struktur ble betraktet som tilegnet på et nivå kun hvis den strukturen ble identifisert hos 50% eller mer av barna i utvalget (Ribu et.al, 2019). Disse strukturene er rangert på syv nivåer. Forfatterne Crystal, Fletcher og Garman beskriver kartleggingsverktøyet som deskriptiv, utviklingsmessig, og basert på samhandling mellom voksen og barnet. Det vil si at LARSP fanger opp milepælene i grammatikk, og beskriver de vesentlige elementene i grammatikken. Samtidig er de syv nivåene rangert i forhold til alderen og barnet i sin naturlige utvikling tilegner seg først lingvistiske strukturer som befinner seg på nivå 1 og følgelig, strukturene på nivå 2, 3 osv.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Hensikten med LARSP er å identifisere morfologiske og syntaktiske strukturer i den spontane talen hos barn. I utgangspunktet ser man på de strukturene som barnet har tilegnet seg, og ikke nødvendigvis på hvilke grammatiske feil eller mangel barnet har i sin profil. Med LARSP profilen blir det analysert grammatikken, det vil si formen i den spontane talen, og ikke innholdet, som for eksempel begrepene barnet bruker. Det blir derimot sett på om barnet forstår det som andre sier, samt om meningen i ytringene som barnet bruker er samstemt med de grammatiske strukturene som barnet bruker.

Figur 1. De syv nivåene i N-LARSP

Nivå 1 0;9-1;6	N	V	Andre		
	Setning			Frase	Ord
	Spørsmål	Byde- setninger	Fortellende helsetning		
Nivå 2 1;6-2;0		V Adv	AdvX NegX	NP[-Poss]	Def.Sg.
Nivå 3 2;0-2;6	Q(x) VS(x)	Vx VO(x)	SV VO Vx SVAdv SVO SVauxV	NP[+Poss] Pers.Pron. Kopula Vaux+V	Pres. Pret. Sammensetning
Nivå 4 2;6-3;0	VauxSVO QVS VauxSVX(Y) VauxSV(X)		Koord. Konj. Relativ Høyre dis.	Inversjon	Perf.part.
Nivå 5 3;0-3;6	VSO	VadvV	Underordning		
Nivå 6 3;6-4;6			Utbrytning OVS		
Nivå 7 4;6 +	Diskurs			Syntaktisk forståelse	
	Vokativ	Konj.	Sub.		
	Rest			Rest	

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Metoden for å samle nødvendig informasjon om barnets morfo-syntaktiske strukturer er opptak av spontan tale. Crystal, Fletcher og Garman (1979) anbefaler en 30 minutters samtale med barnet, når man kan benytte leker, bøker eller narrativ, samt stille spørsmål til barnet om hverdagen hans/ hennes. Opptaket dermed transkriberes og analyseres. Videre blir analyserte de morfo-syntaktiske strukturene og ført inn i LARSP- profilen. Crystal, Fletcher og Garman benyttet tall i LARSP profilen og disse tallene representerte hvor mange ganger barnet brukte en type grammatisk struktur. LARSP kan brukes i arbeid med barn med avvik i språkutviklingen både for å få et mer detaljert bilde av hvilke grammatiske strukturer barnet har tilegnet seg, men også for å lage en tiltaksplan.

Figur 1 illustrerer de syv nivåene i N-LARSP profilen. For at N-LARSP kunne normeres og benyttes med norske barn er det behov for at flere studier samler inn mer data og, med dette, bidrar til normering og videre designing av N-LARSP profilen. Den opprinnelige normeringsstudien er basert på innsamlet data fra barn i alle aldersgruppene, men kun fra få barn over 4;6 år (Ribu et. al, 2019, s.9). Derfor har Ribu et.al uttrykt ønske mer data fra aldersgruppen 4;6 til 6;0 år. Av den grunn har denne studien hatt fokus på denne aldersgruppen.

Forskningsspørsmål

Som forskningsspørsmål ble det lagt i grunnen for denne studien å finne ut hvilke grammatiske strukturer barn i utvalget tilegnet seg til nåværende tidspunkt. Siden aldersspennet mellom de yngste og de eldste er stort i forhold til barnets utviklingsrytme, var det hensiktsmessig at utvalget ble delt inn i tre aldersgrupper. Gruppen A i studien er barn under 5;0 år, gruppen B er barn mellom 5;0 og 5;6 år, mens gruppe C er representert av barn mellom 5;6 og 6;0. Det andre forskningsspørsmålet er om det finnes forskjeller mellom de tre aldersgruppene, det vil si mellom gruppen A, B og C.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Metode

I forkant av studien ble det søkt om godkjenning av prosjektet til REK og NSD. For å rekruttere barn til studien tok forskeren og medstudentene kontakt med ca. 30 barnehager i Bergen område, samt private kontakter. Det ble sendt e-post med informasjonsskriv og samtykkeerklæring til barnehagestyrere og private kontakter. I tillegg ble det lagt ved informasjon som foreldrene skulle gi til barna dersom de valgte å delta. Vi fikk positive svar fra flere barnehager og til sammen har 25 foreldre samtykket for at deres barn deltar i studien. Av de 25 rekrutterte barn benyttet forskeren innsamlet data fra kun 17 barn. Dette er grunnet eksklusjonskriteriene i studien og barns ønske til å delta. Inklusjonskriteriene for utvalget er at barna er enspråklig og det finnes ikke noen kjente diagnoser eller kjent avvik i språkutviklingen hos barnet.

For å innsamle ønsket data om barns grammatiske utvikling benyttet forskeren og medstudentene *ustrukturert intervju* som forskningsmetode. De 25 barna ble intervjuet i barnehagene de går i. Intervjuene foregikk på et skjermet rom og en 30 minutters samtale ble tatt opp på digitalt opptak. For å øke opptakets kvalitet, men også for etiske hensyn, ble intervjuene gjennomført på et skjermet rom i barnehagen der barna går i. På denne måten kun barn som foreldrene samtykket blir tatt opp på opptaket. I forkant av intervjuene besøkte forskeren barnehagene og tilbrakte 2 til 3 timer med barna på avdelingen. Dette ble gjort for at barna skal bli kjent med forskeren, bli informert om hva som skal skje i samtalen og skape trygghet hos barna. Under samtalen benyttet forskeren leker som dukkemøbler, dukker, kjøretøy og bøker fra barnelitteraturen. Liknende leker ble brukt av Ribu et al. ved gjennomføring av opprinnelig normeringsstudie (2019).

For å ta i betraktning alle etiske hensyn ble barna spurt om de vil være med forskeren og leke. Barna ble orientert om at forskeren bruker opptaker og de fikk forklart hva opptakeren gjør.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

I etterkant av samtalene ble lydopptakene transkribert ortografisk. Lydopptakene og transkripsjonene ble merket med tall (BARN 1-25) istedenfor barnets navn. I tillegg tall fikk hvert barn et kallenavn. Tallet benyttes i kvantitative tolkninger mens kallenavnet blir brukt i kvalitativ tolkning og illustrere eksempler fra barnets tale. Forskeren brukte hovedsakelig CHAT funksjonen i Computerized Language ANalysis (CLAN) men også Microsoft Word i transkripsjonen. Forskeren transkriberte ca. 350 minutter av lydopptak som angår samtalene med 11 barn, mens medstudentene transkriberte 7 samtaler. En av samtalene ble transkribert to ganger for å øke validiteten, en gang av en medstudent og en gang av forskeren. De to transkripsjonene var i stor grad samstemt. Til sammen, transkripsjonene fra de 17 barna ble brukt videre i analysen av innsamlet data. Det bør understekes her at studiens hensikt er å identifisere grammatiske strukturer og ikke ordforråd eller begreper som barna brukte under samtalen, derfor ble barnas ytringer analysert kun fra grammatisk perspektiv. Fra hver transkripsjon ble det valgt 100 ytringer fra minutt 10 i samtalen og disse ytringene ble ført inn i en «analysetabell», som illustrert under:

Tabell 1. Analysetabell for 100 ytring valgt fra transkripsjon

Ytring (ordrett)	Uanalyserbar ('A' i skjemaet)	Setningsstruktur	Frasestruktur	Ordstruktur (morfologi)
0a.Ja	Minor			
1. Jeg fant spaden		SVO	Pers.Pron;	Pret;
2 Hva er dette for noe		QVS	Dem.Pron; Splittet frase	Pres;

Ytringer som «ja/nei», «takk» eller «ha det» kalles Minor og ble ikke regnet inn i de 100 ytringene. Videre ble ytringene analysert på tre planer, det vil si på setning, på frase og på ord planen. For noen av barna ble resultatet fra analysetabellen ført inn i N-LARSP profilen.

Siden studiens formål er å identifisere forekomst av noen grammatiske strukturer, ble det søkt etter ønsket struktur i hele transkripsjonen. De grammatiske strukturene som ønsketes å bli identifisert er koordinasjon og konjunksjoner, subordinasjon og subjunksjoner, høyre

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

dislokering, utbrytning, inversjon, splittet frase og passiv form. Hvert nøkkelord, som for eksempel subjunksjonen «fordi» ble søkt i transkripsjonen. Det ble betraktet som tilegnet av barnet hvis den dukket opp i søkefeltet, og ble brukt av barnet i en tilpasset sammenheng. Det er nevnt tidligere at morfo-syntaktiske strukturer som ble ført inn i N-LARSP profilen ble identifisert hos 50% eller mer av barna i utvalget i den opprinnelige studien (Ribu et.al, 2019). Av den grunn er «splittet frase» og «passiv form» ikke ført inn i N-LARSP profilen. Videre blir beskrevet forekomst av disse strukturene hos barna i utvalget til denne studien. Forekomsten er sammenlignet på tvers av aldersgruppene.

Resultater

Denne studien har som formål å identifisere forekomst av grammatiske strukturer fra N-LARSP profilen hos barn mellom 4;6 og 6;0 år. Barna i utvalget til denne studien er typisk utviklet, derfor ble det antatt at de har tilegnet seg morfo-syntaktiske strukturer som er ført i N-LARSP profilen på første nivåene. Av den grunn ble formålet i denne studien å identifisere forekomst av strukturene på de siste fire nivåene i profilen.

Språkrådet og Utdanningsdirektoratet anbefalte i 2007 at det benyttes i skoleverket ny inndeling av ordklasser hvor artikkel og ordtall utgår som ordklasse, mens determinativ og subjunksjon er etablert som nye ordklasser. Siden innsamlet data, analysen og tolkning av data gjelder norsk grammatikk, ble det undersøkt hvilket grammatisk rammeverk ble brukt i tidligere studie, slik at resultatene kan sammenlignes. I denne studien ble benyttet den nye inndelingen i ordklasser (med determinativ og subjunksjon) på lik linje med Ribu et.al.

Videre blir beskrevet funnene for hver grammatisk struktur, samt hva strukturen betyr.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Koordinasjon og subordinasjon

Crystal et al. (1997) refererer til koordinasjon og subordinasjon som måter man forbinder setninger eller setningsledd sammen. I koordinasjon er to like strukturer bindet sammen, mens subordinasjon er forbindelsen mellom en hovedsetning og en leddsetning.

I den opprinnelige normeringsstudien beskriver Ribu et.al (2019) at barn tilegner seg mer komplekse syntaktiske strukturer allerede fra nivå 4 i N-LARSP, som for eksempel relative setninger og inversjon. Det er gitt et eksempel med bruk av subjunksjonen «som» på nivå 4 og subjunksjonen «at» på nivå 5. Videre er det hensiktsmessig å analysere hvilke typer konjunksjoner og subjunksjoner barna i utvalget til denne studien bruker.

Koordinasjon- konjunksjon

Som N-LARSP profilen viser (Figur 1) er koordinasjon ført på nivå 4. Det vil si at barn tilegner seg evnen til å binde to like elementer i tidlig alder (under 3 års alder). Koordinasjonen mellom elementer kan være noen ganger markert med konjunksjon. Konjunksjonen er ført inn i N-LARSP både på nivå 4 og nivå 7. Det vil si at noen konjunksjoner er tilegnet tidligere, mens andre er tilegnet senere. Denne studien viser hvilke typer konjunksjoner er tilegnet hos barna i de tre gruppene i utvalget.

Tabell 2. Oversikt over koordinering og konjunksjon hos deltakere, inndelt i aldersgrupper.

	Konjunksjonen og / Koordinasjon <i>og</i>	Konjunksjonen men Koordinasjon <i>men</i>	Konjunksjonen eller Koordinasjon <i>eller</i>
Gruppe A – 4 barn	4 4	3 0	1 2
Gruppe B- 4 barn	4 4	3 0	1 2
Gruppe C- 9 barn	9 9	6 0	1 6
Totalt 17 barn	17 17	12 0	3 10

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Det bør avklares hvordan det skilles mellom koordinasjon og konjunksjon i analyse og tolkning av innsamlet data i denne studien. Koordinasjon refererer til sammensetting av to ledd, som ikke er to distinkte setninger og koordinasjonen markeres i teksten med kursive bokstaver, eksempelvis *og*, *eller*. Konjunksjon derimot er bindeordet mellom to fullstendige setninger hvor setningene har subjekt og verb hver for seg. Disse markeres i teksten med fete bokstaver, eksempelvis **og**, **men**. Tabell 2 viser antall barn som benyttet konjunksjonene **og**, **men** og **eller**, samt koordinasjon med *og*, *men* og *eller*. Som vi ser, alle barna i utvalget brukte konjunksjon og koordinasjon med «og», de fleste barna brukte «men» kun som konjunksjon og noen få barn brukte «eller» som konjunksjon. Flere barn benyttet koordinasjon med *eller*, spesielt hos de eldste.

Subordinasjon- subjunksjon

I den opprinnelige studien om N-LARSP normering har Ribu et.al (2019) ført subordinasjon på nivå 5, det vil si at evnen til å binde en hoved- og en leddsetning forekommer etter 3 år. En spesiell type subordinasjon er relativsetning, som betyr en forklarende setning til nomen, og den er ført inn i N-LARSP på nivå 4. Subjunksjonene er derimot ført inn profilen på nivå 7, og det vil si at barn tilegner seg disse strukturene etter 4;6 år. Subjunksjonen er en ordklasse som tradisjonelt ble kalt «underordnede konjunksjon» og har rollen av å introdusere en leddsetning, som eksempel er fordi, hvis, dersom/ om, men også når, hva, hvor, hvordan osv. De siste fire er vanligvis spørreord, men de kan introdusere en eksplikativ leddsetning og fungerer som subjunksjon (Faarlund, 1997).

Det er fremhevet av Ribu et. al (2019) at barn begynner å bruke relativsetning fra nivå 3 i LARSP (fra 2;0 til 2;6), men det betraktes som tilegnet struktur i nivå 4. Det vil si at barn begynner å bruke subjunksjoner fra tidlig alder og spørsmålet er ikke om barn bruker subjunksjon, men hvilken type subjunksjon de bruker. Tabellen under gir en oversikt over

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

hvilke subjunksjoner ble brukt av barna i utvalget. Alle spørreordene som fungerer som subjunksjon (hva, hvor, hvordan, når) er analysert sammen under samme kategori. Tabell 3 viser resultater når det gjelder bruk av ulike typer subjunksjoner. Vi ser at mest brukte subjunksjoner er «at», «som», og spørreord med subjunksjon funksjon, mens minst brukte var «selv om». Vi ser en økning i bruk av subjunksjonen «hvis» fra gruppe B til gruppe C.

Tabell 3. Oversikt over subjunksjoner hos deltakere, inndelt i aldersgrupper.

	At	Som	Fordi (at)	Sånn at	Siden	Hvis	Selv om	Når, hvordan, Hva, hvorfor
Gruppe A-4 barn	4	4	2	3	0	1	1	4
Gruppe B-4 barn	3	3	3	3	2	2	1	4
Gruppe C-9 barn	8	9	5	4	4	6	1	7
Total	15/17	16/17	10/17	10/17	6/17	9/17	3/17	15/17

Det er notert individuelle forskjeller mellom barna i utvalget da noen barn brukte kun få typer subjunksjoner, mens andre brukte flere typer. Oversikt over antall typer subjunksjoner hvert barn brukte, er illustrert i tabell 4:

Tabell 4. Antall typer subjunksjoner brukt av hvert barn:

Gruppe A	Antall subjunksjoner	Gruppe B	Antall subjunksjoner	Gruppe C	Antall subjunksjoner
BARN 2	7	BARN 5	7	BARN 4	6
BARN 3	5	BARN 9	4	BARN 7	7
BARN 6	5	BARN 12	5	BARN 10	6
BARN 16	3	BARN 22	4	BARN 13	6
				BARN 14	4
				BARN 20	2
				BARN 23	6
				BARN 24	5
				BARN 25	2

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

De fleste barna brukte mellom 3 og 7 ulike subjunksjoner i deres spontan tale. Vi ser på BARN 20 og BARN 25 som outliers i deres aldersgruppe. BARN 20 snakket svært lite under intervjuet og muligens er dette et forutintatt resultat. Antakelsen kan støttes med lav antall konjunksjoner og koordinasjon (kun 1 type konjunksjon) men også med transkripsjonens lengde (det ble identifisert kun 44 ytringer). BARN 25 snakket som vanlig under intervjuet, og brukte 2 konjunksjoner og koordinasjon med *eller*. I tillegg hadde transkripsjonen mer enn 100 ytringer. Det vil si at resultatet er mest sannsynlig ikke forutintatt. Uten muligheten til å generalisere til hele strata i befolkningen, ser vi at barna i Gruppe A bruker i gjennomsnitt 5 subjunksjoner, i gruppe B bruker også i gjennomsnitt 5 subjunksjoner mens Gruppe C bruker i gjennomsnitt 5,25 subjunksjoner utenom BARN 20.

Siden utvalget har få antall barn, særlig i gruppene A og B, er resultatene ikke generaliserbare til hele befolkningen. Men vi kan se noen tendenser i utvalget som for eksempel at de fleste barna (16 av 17) i utvalget bruker subjunksjonene **som** (med relativsetning) og **at**, samt minst et **spørreord** med subjunksjon rolle. Subjunksjonen **selv om** er brukt kun av ett av barna per gruppe i utvalget, derfor vi kan si at denne subjunksjonen ikke er tilegnet av utvalget. Subjunksjonen **hvis** er kun brukt av et barn i gruppe A, men brukt av 6 barn i gruppe C. Subjunksjonen **siden** er ikke brukt av barn i gruppe A, men er brukt av 2 barn i gruppe B og av 4 barn i gruppe C. Vi ser en økning i bruk av subjunksjonene **hvis** og **siden**.

Disse funnene er i tråd med Owens sine beskrivelser (2011). Ifølge Owens, er subordinasjon ved bruk av subjunksjonene/ konjunksjonene «when» (når), «because» (fordi), and «but» (men) registrert hos barn etter 4 årsalder. I denne studien er «fordi» brukt av 2 barn i gruppe A, 3 barn i gruppe B og 5 barn i gruppe C.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Høyre dislokering/ gjentatt subjekt

En av de strukturene som kan ofte møtes hos norsktalende personer er repetisjon av subjekt. Denne strukturen er kjent som høyre dislokering og betyr at personen bruker subjektet en gang til på slutten av setningen, eksempelvis «De har Porschebil de» (Ribu et.al, s.17). I denne studien har kun to barn brukt høyre dislokering med identisk form av subjektet «jeg har ikke penger med meg jeg» (Marianne, 5;7) og «Men det er fint det» (Sarah, 4;6). Imidlertid det har blitt identifisert hos barn subjekt duplisering med anaforisk (som viser tilbake til noen tidligere) referanse. Subjektet har ikke identisk form, men nomenfrasen er duplisert med pronomen. De er plassert hos flere barn etter hverandre istedenfor plassert på slutten av setningen.

Tabell 5. Gjentatt subjekt eller objekt med anaforisk referanse

« Speilet , <i>det</i> må stå der»	(Sarah, 4;6)
« De er bite litt sterk <i>mamma sine</i> »	(Frida, 4;6)
« Lillebroren min på Blå , <i>han</i> heter Erik»	(Mona, 4;9)
«Men Minnie , <i>hun</i> kommer ikke hjem»	(Olivia, 5;3)
« Butikkdama , <i>hun</i> hadde litt rare briller»	(Theodor, 5;3)
«Men Sarah og Erik , <i>de</i> er ikke fire»	(Joachim, 5;6)
«Da ble han <i>stolen</i> ødelagt»	(Ulrik 5;6)
« Han har bursdag før meg <i>pappa</i> »	(Olav 5;10)

Passiv form med verbet «å bli»

Passiv er en syntaktisk struktur som formes med hjelpeverbet «bli» og et verb i partisipp eksempelvis «Gutten blir dyttet av jenten». Denne grammatiske strukturen er ikke ført inn i N-LARSP siden Ribu et. al har ikke funnet strukturen i opprinnelige studien hos mer enn 50% av barn i utvalget, men det ønskes flere funn om det. I utvalget til denne studien er kun 3 barn som brukte denne grammatiske strukturen (Tabell 6). Flere barn i utvalget brukte verbet «bli», sammen med adjektiv, eksempelvis «Da ble pappa litt lei seg» «Og vi må bli

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

rene» eller «jeg blir syv år på skolen» eller sammen med substantiv «så blir det en ballong» «Da blir det snøstorm». Vi kan ikke konkludere at barna i denne studien har ikke tilegnet passiv.

Tabell 6. *Passiv form brukt av de 3 deltakere.*

«begge ble født»	(Helene, 5;11)
«Det ble smeltet og det ble saltet»	(Theodor, 5;3)
«Da ble han stolen ødelagt»	(Ulrik, 5;6)

Som nevnt tidligere beskriver Bishop (1997) at barn i femårsalderen har fremdeles vansker å forstå passiv som for eksempel «Gutten blir dyttet av jenten». I denne studien ser vi at kun 3 barn av 17 brukte passiv form og ingen av dem er under 5 år. I alle tre eksemplene bruker barna i utvalget kun «kort passiv», det vil si at agenten som gjør handlingen ikke er nevnt. En lang passiv er som eksempelet presentert tidligere. Funnet i denne studien er i tråd med Bishop sine beskrivelser. En mulig forklaring på dette kan være følgende: når barn utvikler språket, lærer de at agenten som gjør handlingen kommer vanligvis først i setningen og den har rollen som subjekt i setningen. Passiv form er paradoksal på den måten at den grammatiske strukturen motstrider meningen og subjektet i setningen har et objekt mening (agenten har pasientens funksjon). Bishop forklarer setningsstrukturen med x-bar syntaks det vil si at hver setning har «specifier», «head» og «complement». I passiv form har «specifier» meningen av «complement».

Utbrytning

Ifølge Ribu et.al. er utbrytning ført inn i LARSP profilen på nivå 6. Det vil si at barn tilegner denne grammatiske strukturen etter 3;6 år. I denne studien har 4 barn har brukt denne strukturen (Tabell 7).

Tabell 7. *Utbrytning brukt av barn i utvalget*

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

«Det er jo meg som skulle være under der»	(Sarah, 4;6)
«Det er det jeg...» (stoppet)	(Mona, 4;9)
«Det er sånn det ser ut på Badeland»	(Martin, 5;8)
«Det er mamma som viste den gaven»	(Fredrik, 5;10)
«Det er det jeg har prøvd å lage»	

Inversjon

Inversjon betyr at barnet bruker i sin spontane tale en utypisk (non-kanonisk) rekkefølge av ord. Mens den kanoniske setningsstrukturen er SVO, er inversjonen i setningsstrukturen vanligvis OVS, men også være AdvVS. Barna i utvalget har alle unntatt BARN 20 brukt inversjon. Noen barn har brukt OVS strukturen, eksempelvis «Denne tok vi» men også AdvVS som i eksempelet «I går var jeg (på togtur)».

Splittet frase

Splittet frase er som regel en frase, der et ord er plassert mellom de to delene av en frase, som for eksempel i «Hva er det for noe?». I studien var det kun 3 barn som benyttet den grammatiske strukturen (Tabell 8)

Tabell 8. Splittet frase brukt av barn i utvalget.

«Jeg vet ikke hva det er for noe»	(Mona, 4;9)
«Hva er dette for noe?»	(Helene; 5;11)
«jeg vet ikke helt hva det ble for noe»	(Fredrik, 5;10)

Diskusjon

Målet i denne studien er å identifisere hvilke grammatiske strukturer barn mellom 4;6 og 6;0 år tilegnet seg. Studien benyttet en mixed-method design med ustrukturert intervju som metode og videre analyserte og førte inn i LARSP profilen de grammatiske strukturer hos

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

barna i utvalget. Men det endelige målet er at dette kartleggingsverktøyet skal benyttes i arbeid med barn med avvik i deres språkutvikling. Vi bør skille her mellom de to formålene. Denne studien ønskes som bidrag til normering og av den grunn fokuset var på å identifisere *forekomst* av grammatiske strukturer som blir brukt av typisk utviklet. Formålet med bruk av N-LARSP i jobben med barn med avvikende utvikling er litt annerledes. Man identifiserer grammatiske strukturer, men også ser på hvor langt barnet har kommet i sin utvikling. Det kan sammenlignes alderen til barnet med hvilket nivå i LARSP barnet ligger på. Videre diskusjon angår normering, men også nytte av LARSP i logopedisk arbeid.

Normering av N-LARSP

Normering av et kartleggingsverktøy er generelt en krevende prosess. For å kunne skape N-LARSP -normen, har Ribu et. al. (2019, s. 24) fremhevet behovet for mer innsamlet data fra alle aldersgrupper. I tillegg til det, for at resultatene i en studie skal være generaliserbare til hele norske befolkningen er det nødvendig at data innsamlet fra et høyere antall barn lagt i grunnen. Med andre ord, denne studien representerer et lite skritt mot normen til N-LARSP, men det er fremdeles en lang vei å gå. Denne studien belyser funnene fra 17 samtaler med norske barn. Det er presentert noen grammatiske strukturer som forekom hos barna i utvalget. Det er beskrevet tidligere hvilke konjunksjoner, subjunksjoner og andre typer grammatiske strukturer er funnet i utvalget. Vi ser en tendens for bruk av flere typer strukturer hos de eldste, men ikke alle strukturene. For eksempel splittet frase og passiv form, samt konjunksjonen «eller» og subjunksjonen «selv om» ble brukt av få barn i utvalget, derfor kan det være av interesse å finne forekomst av disse strukturene hos eldre barn. En annen struktur som kan være av interesse er inversjonen og hvilken type inversjon barn bruker. I utvalget i denne studien 16 barn av 17 brukte inversjon, hvor noen barn brukte OVS mens andre brukte AdvVS og noen barn brukte begge typer inversjon. I N-LARSP er inversjonen ført inn på nivå 4 (på frase planen), det vil si at barn over 2;6 år bruker denne strukturen, men

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

på setningsplanen er den ført inn på nivå 6 (barn over 3;6 år). Det kan være aktuelt å videre undersøke hos yngre barn og identifisere hvilken type inversjon på fraseplanen og på setningsplanen de bruker. Gjentatt subjekt er også noe som kunne undersøkes videre og å identifisere om barn bruker identisk subjekt eller to forskjellige former hvor en er en anaforisk referanse for den første.

Denne studien undersøkte kun grammatiske strukturer hos enspråklige barn. Med tanke på at Norge har et økende antall av barn med minoritetsbakgrunn og barn med kun en norsk forelder er det hensiktsmessig å tenke på en norm for disse barna i fremtiden.

Nyttighet av N-LARSP i logopedisk arbeid

Crystal et al. (1979) har designet dette kartleggingsverktøyet som behov for å identifisere kjerneproblematikken hos barn med språkforstyrrelser. Ribu et.al. understreker at N-LARSP kan være et nyttig kartleggingsverktøy i logopedisk arbeid (s. 25). Som kliniker med 18 års erfaring i det spesialpedagogiske feltet og fremtidig logoped ser jeg nytten av N-LARSP i det kliniske feltet. Siden barn med DLD er en svært heterogen gruppe og språkprofilene til disse barna arter seg veldig ulikt fra barn til barn bør en ha gode kartleggingsverktøy. For å kunne fange opp hvilke områder er mest affisert og hvordan man kan gå fram i planlegging av tiltak er det nødvendig med varierte instrumenter.

For at N-LARSP kunne stiles opp på lik linje med andre tester for barn med DLD, bør både normeres, men også prøvd ut som kartleggingsinstrument med barn med avvikende språk. Det finnes noen tester og kartleggingskjemaer som benyttes for barn med mistanke om språkvansker, blant annet NRDLs, CELF-4, TROG 2, CDI og CCC-2. Av disse kun NRDLs kan teste direkte ekspressive språkevner hos barn mellom 3;0 og 4;11 år, da CELF-4 er normert for barn fra 5;0 til 12;0 års alder. Når en kliniker forsøker å kartlegge grammatiske evner til et ungt barn (fra 4;0 års alder), kan TROG 2 benyttes, men kun for grammatisk forståelse og ikke grammatisk produksjon. Vi kan se mange felles trekk mellom deltestene/

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

blokkene i TROG og de syv nivåene i N-LARSP. Blant andre er «nektende setning» og «relativ setning», kartlagt av begge, TROG ser på forståelsen mens N-LARSP ser på det ekspressive morfo-syntaktisk kunnskap.

Som beskrevet ovenfor, er det behov for kartleggingsinstrumenter som N-LARSP spesielt for å identifisere ekspressive grammatiske strukturer hos barn under 5;0 år, hvor det finnes foreløpig få tester. Det kan tenkes studier hvor N-LARSP blir benyttet sammen med TROG og resultatene sammenlignes.

N-LARSP er et lingvistisk orientert verktøy og det krever svært grundig grammatisk kunnskap hos klinikerens som benytter dette i kartlegging og planlegging av språktrening. Mange logopeder har ikke bakgrunn i lingvistikk og dette kan hindre at flere bruker N-LARSP. Imidlertid kan en forenklet variant av N-LARSP øke mulighetene for at logopeder som ikke har lingvistisk bakgrunn benytter dette kartleggingsverktøyet. Det kan være nyttig å jobbe med å designe en forenklet versjon av LARSP.

Referanseliste

- Bishop, D. V. M., Snowling, M. J., Thompson, P. A., Greenhalgh, T., Adams, C., Archibald, L., Baird, G., Bauer, A., Bellair, J., Boyle, C., Brownlie, E., Carter, G., Clark, B., Clegg, J., Cohen, N., Conti-Ramsden, G., Dockrell, J., Dunn, J., Ebbels, S., ... Grist, M. (2016). CATALISE: A Multinational and Multidisciplinary Delphi Consensus Study. Identifying Language Impairments in Children. *PloS One*, 11(7), e0158753–e0158753. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0158753>
- Bishop, D. V. M., Snowling, M. J., Thompson, P. A., Greenhalgh, T., Adams, C., Archibald, L., Baird, G., Bauer, A., Bellair, J., Boyle, C., Brownlie, E., Carter, G., Clark, B., Clegg, J., Cohen, N., Conti-Ramsden, G., Dockrell, J., Dunn, J., Ebbels, S., ... Grist, M. (2017). Phase 2 of CATALISE: a multinational and multidisciplinary Delphi consensus study of problems with language development: Terminology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 58(10), 1068–1080. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12721>
- Bishop, D. V. M. (1999). *Uncommon understanding: development and disorders of language comprehension in children* (pp. VIII, 277). Psychology Press.
- Bishop, D. *Childrens Communication Checklist- 2*
[CCC-2 - Pearson Clinical & Talent Assessment](#)
- Bishop, D. *Test for Reception of Grammar-* [TROG-2 - Pearson Clinical & Talent Assessment](#)
- Crystal, David (2012). *On the Origin of LARSPecies*. I Ball, M. J., Crystal, D., & Fletcher, P. (2012). *Assessing grammar: the languages of LARSP* (1 ed., Vol. 7). Bristol: Channel View Publications.
- Crystal, D. & Fletcher, P. Profile Analysis of Language Disability. i Fillmore, C. J., Wang, W. S.-Y., & Kempler, D. (1979). Individual differences in language ability and language behavior (p. xv,346). Academic Press.
- Crystal, D. (1992) *Profiling Linguistic Disability. Second Edition*. Singular Publishing Group Inc.
- Faarlund, J. T. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Universitetsforlaget.
<https://doi.org/oai:nb.bibsys.no:999617528154702202>
URN:NBN:no-nb_digibok_2009120100107
- Fletcher, P., Klee, T., & Gavin, W. (2012). LARSP Thirty Years On. I Ball, M. J., Crystal, D., & Fletcher, P. (2012). *Assessing grammar: the languages of LARSP* (1 ed., Vol. 7). Bristol: Channel View Publications.
- Haynes, William O. Bidragsyter/medforfatter: Johnson, Carole E. *Understanding research and evidence-based practice in communication disorders : a primer for students and practitioners*. ISBN: 0205453635 OCLC-nummer: (NO-TrBIB)092906990 Utgiver: Allyn & Bacon Utgivelsessted: Boston Utgivelsesår: c2009
- Kristoffersen, K. E., Simonsen, H. G., & Sveen, A. (2005). *Språk: en grunnbok*. Universitetsforlaget.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy

Gabriela Iuliana Vilhelmsen

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy

Masteroppgave

Masterprogram i logopedi,

ved

UNIVERSITETET I BERGEN

INSTITUTT FOR BIOLOGISK OG MEDISINSK PSYKOLOGI

DET PSYKOLOGISKE FAKULTET

VÅR 2023

Antall ord:

Veileder: Jan de Jong, Institutt for Biologisk og Medisinsk Institutt

Biveileder: Ingeborg Sophie Ribu, OsloMet, Institutt for yrkesfaglærerutdanning

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Forord

Å gjennomføre denne studien var både spennende og utfordrende. LARSP prosjektet har gitt meg enormt mye kunnskap om barns grammatiske utvikling, men også mange utfordringer. Jeg måtte utvide på kort tid min kompetanse som forsker, fremtidig logoped og som lingvist. Jeg takker med den anledningen min veileder på Universitetet i Bergen Jan de Jong som har hjulpet med formulering, tolkning av innsamlet data, samt oppfølging i forbindelse med masteroppgaven. Jeg vil takke også til biveileder Ingeborg Sophie Ribu for veiledning og støtte med informasjon fra opprinnelig studie om tilpasning av N-LARSP.

Med den anledning vil jeg også takke alle barna som deltok i studien, styrerne Bente Gjerde, Eline Solheim og kollegaen min Ellen Kristine Fedje for deres hjelp i rekruttering av deltakere og innsamling av data.

Jeg vil takke familien min for deres støtte og tålmodighet.

Gabriela Vilhelmsen,

Bergen, 14. mai 2023

Innhold

1. Innledning.....	25
1.1. Norsk språk – tilhørighet til germansk familie, grammatiske strukturer.....	26
1.2. Barns språkutvikling i de første leveårene.....	28
1.3. Utviklingsmessig språkforstyrrelser hos barn.....	30
1.3.1. Et historisk perspektiv.....	30
1.3.2. Forekomst og hovedtrekk hos barn med DLD.....	33
1.3.3. Behov for kartlegging og intervensjon.....	35
1.4. Eksisterende kartleggingsverktøy for identifisering av språkforstyrrelse.....	35
1.4.1. Kort beskrivelse av utredningsprosessen i det kliniske arbeidet.....	36
1.5. LARSP som kartleggingsverktøy.....	38
1.5.1. LARSP i et historisk perspektiv.....	38
1.5.2. N-LARSP – den norske utgaven.....	39
2. Studiens formål, problemstillinger og forskningsspørsmål.....	43
2.1. Formål med studien.....	43
2.2. Problemstillinger og forskningsspørsmål	44
3. Metodologien benyttet i studien.....	45
3.1. Valg av forskningsdesign.....	45
3.2. Forskningstilnærming.....	46
3.3. Forskningsmetode.....	47
3.4. Valgt instrument i studien.....	48
3.5. Målgruppen og utvalget i studien.....	49
3.6. Rekrutteringsmetode- hvordan barna ble valgt.....	50
3.7. Data innsamling.....	51
3.8. Transkribering, analyse og tolkning av samlet data.....	52
3.8.1. Transkribering av spontan tale.....	52
3.8.2. Analyse av data.....	54
3.8.3. Tolkning av resultater.....	62
3.9. Ethiske hensyn.....	65
3.10. Validitet og reliabilitet.....	66
4. Diskusjon.....	69
4.1. Forfatterens konklusjon i lys av studien.....	70
4.2. Databehandling og personvern.....	72
5. Referanseliste.....	73

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

1. Innledning

Språkutviklingen hos barn er en kompleks prosess, og i hjernen starter denne prosessen allerede i fosterlivet. Deretter fortsetter denne språkutviklingen kontinuerlig fra barnet blir født, og videre inn i barneårene (Urnes, 2018). Det vil si at språket har en viktig plass i vår generelle utvikling og avvik fra den vanlige språkutviklingen kan føre til store virkninger på kommunikasjon, læreevner, lek og samspill med andre.

I det kliniske feltet er det mye fokus på tidlig identifisering av avvik i språkutviklingen og tidlig intervensjon. Forskningsfeltet holder samme retning og bidrar med normering og validering av ulike kartleggingsverktøy, samt identifisering av mest effektive intervensjonsmetoder. Som kliniker på språkstimuleringsfeltet har jeg personlig brukt en stor del av eksisterende tester og kartleggingsskjemaer, samt brukt tilgjengelige materiale. Det finnes allerede mange gode kartleggingsverktøy og intervensjonsmetoder, men det største antallet tester gjelder skolebarn. Innenfor førskolealderen finnes det mest tester som kartlegger språkforståelsen. Når det gjelder det verbale, ekspressive språket hos små barn, finnes det en del kartleggingsskjemaer, men bare få tester, blant annet NRDLs og en del kartleggingsskjemaer som voksne rundt barnet kan fylle ut. Derfor ser jeg behovet for flere kartleggingsinstrumenter for å måle barns verbale, ekspressive evner.

Språkforstyrrelser er en svært heterogen gruppe og det er stor variasjon innenfor denne gruppen, spesielt innenfor språkforstyrrelser uten kjent årsak. For å kartlegge nøye barns karakteristika og forme en detaljert språkprofil ser jeg behovet for flere kartleggingsverktøy som kan identifisere og tydeliggjøre sterke og svake sider hos barn. Siden aspektene som kan bli affisert hos barn med språkforstyrrelser er blant annet morfologi og syntaks ser jeg behovet for et kartleggingsverktøy som kan nærmere identifisere grammatiske strukturer. Med

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

utgangspunkt i den type karlegging kan en lage et mer operasjonelt intervensjonsprogram og individuelt tilpasset til et barn.

1.1. Norsk språk – tilhørighet til germansk familie, grammatiske strukturer

Norsk er hovedspråket som blir snakket og skrevet i Norge. Norsk språk hører til i den nordgermanske undergruppen av den indoeuropeiske familien. (Torp, 2004). Det finnes flere talemål (dialekter) i Norge, og disse er delt i fire hovedgrupper, østnorsk trøndersk, nordnorsk og vestnorsk (Venås & Skjekkeland, 2023). Det som skiller dialektene, er hovedsakelig tonelaget, uttalen og jamvektloven. Jamvektloven er en språklig regel som forklarer hvorfor ord med to stavelser får ulike vokaler på slutten på ulike dialekter. I tillegg til disse finnes det også noen morfologiske forskjeller. For eksempel vestnorsk har bare to grammatiske kjønn, hankjønn og intetkjønn mens østnorsk har hunkjønn i tillegg. Nyere forskning viser at hunkjønn forsvinner fra andre dialekter også, blant annet Trondheim (Lilleslåtten, 2020).

For å kunne gå i dybden i selve språkets struktur og forklare hvordan det norske språket er bygd skal jeg referere til norsk grammatikk. Grammatikken består av de regelsystemene som er underlagt et språk og beskrivelsen av disse systemene (Hagemann,2021). I grammatikken finnes det to undersystemer, morfologi og syntaks, men noen forfattere tildeler grammatikken to andre undersystemer, nemlig fonologi og semantikk (Hagemann, 2021). Fonologien refererer til lydene som tas i bruk for å danne ord, mens semantikken refererer til ordenes mening. Morfologien ser på ordenes indre struktur og syntaksen bestemmer ordrekkefølgen i en setning. På grunn av at hovedfokuset i denne masteroppgaven er et kartleggingsverktøy med fokus på morfologi og syntaks skal jeg utdype videre kun morfologien og syntaksen.

Morfologien, eller ordens indre struktur inneholder både orddanning og ordbøyning. (Simonsen og Theil, i Kristoffersen, Simonsen og Sveen, 2019). I det norske språket finnes det 10 ordklasser: substantiv, verb, adjektiv, pronomen, determinativ, adverb, preposisjon,

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

konjunksjon, subjunksjon, og interjeksjon. Hovedformen for bøyning av verb, substantiv og adjektiver er suffiksasjon, det vil si at på slutten av ordene legges det til et morfem. Noen verber og substantiver har derimot bøyning ved modifikasjon hvor roten forandrer formen. Enkelte norske substantiv kan også bøyes uten at ordet endrer seg, eksempelvis «hus» blir likt i ubestemt form entall og ubestemt form flertall (Ribu, 2019, s. 3)

Syntaks er det som bestemmer hvordan setninger og fraser bygges opp innad i et språk. Et eksempel på dette er at syntaks styrer reglene for hvilken ordstilling vi kan ha i en setning. (Hagemann, 2021). I det norske språket finnes det 5 ordstillinger: Subjekt (S), Verbal (V), Objekt (O), Adverbial (Adv) og Predikativ (P). I norsk grammatikk finnes det flere setningstyper: *helsetninger -fortellende setninger, spørresetninger, imperativsetninger eller bydesetninger og leddsetninger.*

I 2007 har Språkrådet og Utdanningsdirektoratet anbefalt nye grammatiske ordklasser i skoleverket. Denne forandringen bygger hovedsakelig på Norsk Referansegrammatikk (Faarlund, et al., 1997). Ifølge den nye ordklasse inndelingen, har norsk språk fremdeles 10 grammatiske ordklasser, men «tallord» og «artikkel» utgår som ordklasser. «Determinativ» og «subjunksjon» er to nye ordklasser. Noen undergrupper har blitt erstattet med andre, eksempelvis «grunntall» har gått over til «determinativ» og «ordenstall» til «adjektiv», «artikkel». Noen kategorier som for eksempel «pronomen» -eiendomspronomen (min, ditt), påpekende pronomen (denne, det) og ubestemte pronomen (ingen, alle) har gått til ordklassen «determinativ».

Fraser, som erstatter den gamle termen «utrykk» er grupper av ord som fungerer som et enkelt ord i setningen. Det finnes flere typer fraser: substantivfrase/ nomenfrase (NP), pronomenfrase, adjektivfrase, preposisjonsfrase, verbfrase, konjunksjonsfrase og subjunksjonsfrase.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

1.2. Barns språkutvikling i de første leveårene

Som nevnt før er språkutviklingen en kompleks prosess som begynner før barnet er født. Fosteret kan høre lyder så tidlig som mellom andre og tredje trimester i svangerskapet. Deretter er det kontinuerlig utvikling fra øyeblikket barnet er født. (Urnes, 2018). Babyen leter etter menneskestemme og lærer fort å skille mellom stemme og andre lyder (Owens, 2011). I de tidlige årene i barns liv skjer det en enorm språklig utvikling, når barn lærer både ordenes mening, ordenes form og konteksten vi bruker ordene i. Etter en periode med babling sier barnet sitt første ord rundt 12 måneder og fortsetter ved å kombinere enkeltord med gester. Ved cirka 18 måneder begynner ordspurten, det vil si at barnets ordforråd øker raskt. En av de strategiene som barnet bruker for å lære nye ord er «fast mapping». «Fast mapping» betyr at barnet antar raskt ordets mening ved en begrenset eksponering til ord. Simultant med ordspurten utvikler barnet seg kognitivt, det vil si at barnet har større hukommelseskapasitet og prosesseringsevner. Sine behov for å kommunisere øker og ifølge dette behovet, begynner barnet å kombinere to eller flere ord i en ytring (Bloom, 1997). Fra et grammatisk perspektiv er disse ytringene ikke fullstendige setninger siden ord rekkefølgen ikke alltid er korrekt og/eller verbet ikke alltid er tilstede. I denne alderen mellom 1 og 2 år bruker barnet hovedsakelig ord med ett morfem/ morf. Brown (1976) bruker betegnelsen «telegraphic speech» for å beskrive barns tale i denne alderen. Det vil si at barn utelater funksjonsord, suffikser og prefikser og har fokus på innholdsformidling, på samme måte som i et telegram. Braine (1963) forsøker å identifisere de første stadiene i syntaktisk utvikling hos små barn ved å beskrive «pivot grammar». Han identifiserer to kategorier ord: pivot-ord og x-ord. Pivot-ordene er noen få ord som barn kombinerer med flere x-ord. For eksempel barn kan bruke pivot-ordet «my» (min/mitt) i mange kombinasjoner som «my sock», «my mommy» osv. Braine understreker at disse ordene har et bestemt sted i ytringen, men det er for tidlig å anta om ordet har subjekt eller objekt rollen. Bloom (1997) beskriver at barn lærer først substantiv,

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

men etter 18 måneder lærer barnet relasjonelle ord også, som for eksempel preposisjoner -på, oppi, osv.

Til 2 års alder lærer barnet nye ord ved imitasjon. Etter hvert blir denne strategien mindre effektiv i forhold til barnets behov for kommunikasjon. Som konsekvens av det, forsøker barnet å finne andre strategier som kan dekke kommunikasjonsbehovet. Ifølge dette begynner barnet å lære morfologiske regler. Bishop (1997) beskriver at barn utvikler regelbasert morfologi i en gradvis prosess. I denne prosessen analyserer barnet innkommende informasjon, trekker ut et mønster og deretter generaliserer (Owens, 2011). Det vil si at barnet bruker en lært morfologisk regel i liknende situasjoner. Den typen generalisering blir tydelig når barn påfører en lært grammatisk regel til et sterkt verb, eksempelvis «gådde» istedenfor «gikk». Noen forfattere påstår at barn bruker «statistisk læring» som strategi i læring. Statistisk læring er en prosess der vi (ubevisst) trekker ut underliggende (grammatiske) mønstre fra det vi hører eller ser (Plante & Gomez, 2018).

Etter 36 måneder viser barnet mer interesse for ordets form fremfor ordets mening. Det vil si at barnet har mer interesse om hvordan ordet «høres», ikke bare om hva ordet betyr. Barnet begynner å lære rim og regler og lærer språk i samtale med andre (Owens, 2011).

Etter fireårs alder snakker barnet morsmålet sitt for det meste grammatisk riktig (Urnes, 2018). Fra fireårsalderen klarer barn å bruke de grunnleggende grammatiske reglene muntlig og deres tale er sammenlignbar med voksent bruk av grammatikk (Hagtvet, 2004, s.79). Imidlertid er en del grammatiske strukturer ikke fullt utviklet. En rumensk psykolingvist, Tatiana Slama-Cazacu beskriver at fireåringer lærer preposisjon gjennom «syntagmatisk blokk», det vil si at barn lærer preposisjoner sammen med substantivet som en enhet. Hun beskriver dette med eksempelet «under sengen» tolket av barn som «undersengen» og forstått som «plassen der barn gjemmer seg». I noen tilfeller blir denne typen læring enda tydeligere når barnet legger til en preposisjon foran den syntagmatiske blokken: «på

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

undersengen» (Slama- Cazacu, 1999). Dette er i tråd med Tomasello's beskrivelse hvor han mener at barn feiler å segmentere eller separere preposisjonen fra substantivet.

I sin oversikt over barns setningsutvikling beskriver Owens (2011) at former som *negasjon*- «ingen» (no one, nobody) og «ingenting» (nothing), *subordinasjon* knyttet til subjekt (relativ setning)- «Barnet som har blå T-skorte» og *subordinasjon* ved bruk av subjunksjonene «når» (when), «fordi» (because), «men» (but) eller «sånn» (so) er setningsformer registrert hos barn etter 4 år alder. Den kognitive utviklingen som foregår parallelt med språkutviklingen tillater at barn i denne alderen utvikler lingvistiske relasjoner som «før» og «etter» (Owens, 2011). Bishop understreker at passiv form er fremdeles vanskelig å forstå for barn i femårsalder (1997) for eksempel «Gutten blir dyttet av jenten» kan forstås som at gutten gjør handlingen (agenten) og ikke jenten.

For å gi en mer utdypende og tverrspråklig forståelse for syntaks, beskriver Bishop (1997) «X-bar syntaks». Ifølge dette er frasene delt i tre vesentlige elementer: «specificier», «head» og «complement» og disse er tenkt å erstatte spesifikke fraser som nomenfrase, verbfrase, adjektivfrase og preposisjonal frase. Den inndelingen har et høyere generaliseringsnivå enn individuelle fraser og er ment for å identifisere felles syntaktiske strukturer på tvers av språkene.

Språkutviklingen stopper ikke her. Selv om de fleste grammatiske strukturene er utviklet, fortsetter barnet med en modning og justeringsprosess i bruken av de mer komplekse grammatiske strukturer som blir beskrevet senere i oppgaven i forbindelse med N-LARSP instrumentet.

1.3. Utviklingsmessige språkforstyrrelser hos barn

1.3.1. Et historisk perspektiv

De fleste barna tilegner seg morsmålet i løpet av de første leveårene og språkutviklingen er svært intens fra fødsel til 5 år alder. Språkutviklingen hos små barn er

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

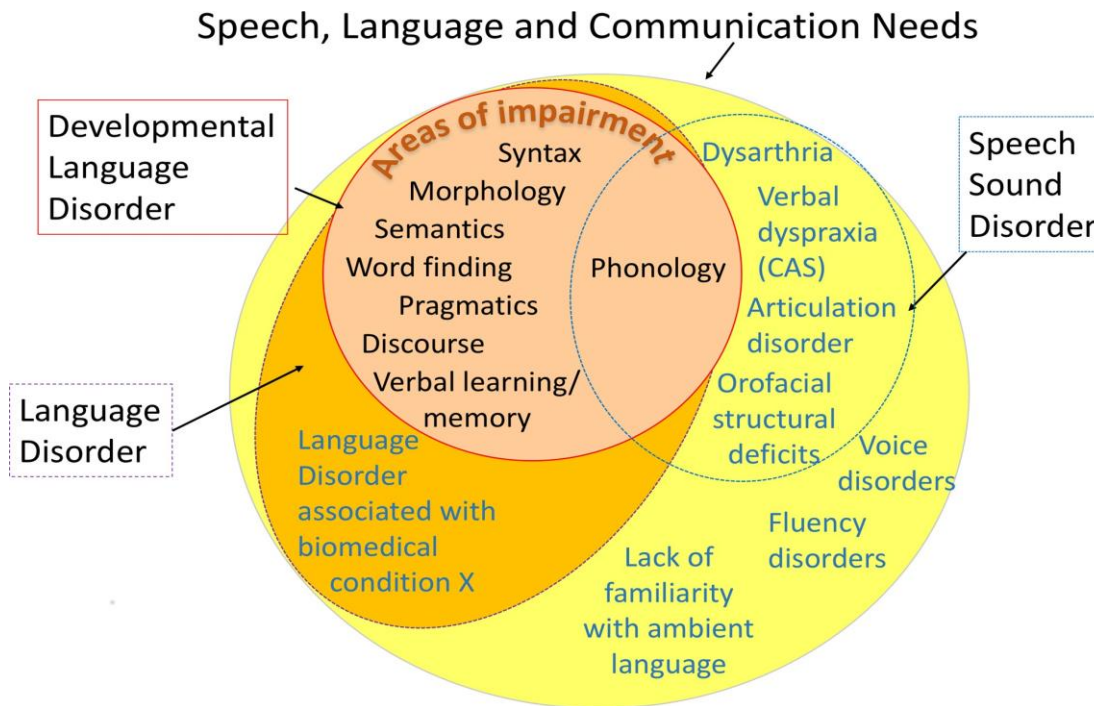
hovedinteresse for flere profesjoner blant annet lingvistikk, logopedi, psykologi, pedagogikk, og medisin. Siden hver profesjon brukte sin egen terminologi for å beskrive språkvansker og ulike kriterier for å definere disse vanskene ble i 2016-2017 gjennomført en internasjonal Delphi studie hvor 59 eksperter fra 10 ulike fagfelt ble invitert til å delta. Målet i denne studien var å etablere enighet angående terminologien og kriterier for å differensialdiagnostisere språkvansker. Studien har gjennomgått i 2 faser og består av rangering på en syv-steps skala av 46 påstander i fase 1, henholdsvis 27 påstander i fase 2. For eksempel, påstanden 11 i fase 2 er:

“Developmental language disorder is a heterogeneous category that encompasses a wide range of problems. Nevertheless, it can be helpful for clinicians to pinpoint the principal areas for intervention, and researchers may decide to focus on children with specific characteristics to define more homogeneous samples for study. We suggest here some guidelines for more in-depth analysis of language problems”. (s. 1073)

Studiens resultat ble oppsummert i to artikler, “CATALIZE: A Multinational and Multidisciplinary Delphi Consensus Study. Identifying Language Impairments in Children” (Bishop et. al, 2016) og “Phase 2 of CATALISE: a multinational and multidisciplinary Delphi consensus study of problems with language development: Terminology” (Bishop et. al, 2017) CATALISE står for Criteria And Terminology Applied to Language Impairments: Synthesising the Evidence. Resultatet av studien ble oppsummert i et venndiagram av vansker med tale, språk og kommunikasjon hvor språkvanskene er inndelt i tre hovedkategorier: språklydsforstyrrelser (speech sound disorder), språkforstyrrelser knyttet til en biomedisinsk tilstand (language disorder) og utviklingsmessige språkforstyrrelser (developmental language disorder- DLD). Venndiagrammet er vist i Figur 1.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Figur 1. Venndiagram som illustrerer vansker med tale, språk og kommunikasjon og relasjonen mellom ulike diagnostiske termer.

Child Psychology Psychiatry, Volume: 58, Issue: 10, Pages: 1068-1080, First published: 30 March 2017, DOI: (10.1111/jcpp.12721)

I Norge ble det gjennomført en lignende studie hvor 30 fagpersoner fra ulike fagfelt ble enige om 13 påstander som bygger på CATALISE (Kristoffersen & al, 2021). Formålet med studien er at termene skal «bidra til god kommunikasjon fagfolk imellom, og de skal være veiledende i kunnskapsproduksjon og kunnskapsformidling blant fagpersoner og derved bidra til å styrke kunnskapsbasert praksis [...] og skal fungere godt i kommunikasjon med brukere og allmennheten generelt» (Kristoffersen et al. 2021 s.18). Enigheten i terminologien skal bidra til at barn med språkforstyrrelser får bedre oppfølging av sine vansker. Som resultat av den norske studien ble «utviklingsmessig språkforstyrrelse» valgt med som begrep for å definere språkvansker med ukjent årsak mens forkortelsen DLD fra engelske CATALISE beholdes. Det var mye diskutert om valget av «forstyrrelse» istedenfor «vanske» siden termen «forstyrrelse» tilsvarer «disorder» betegnelsen på engelsk. Endringen fra «spesifikk språkvanske» til «utviklingsmessige språkforstyrrelse» er begrunnet med at andre termen ikke

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

lenger har inklusjons- og eksklusjonskriterier som tyder på eller ekskluderer en spesifikk tilstand.

1.3.2. Forekomst og hovedtrekk hos barn med DLD

Mellom 7 og 10% av barn følger ikke det vanlige løpet i deres språkutvikling ifølge Folkehelseinstituttet. Disse tallene er samstemt med Leonard (2014), som nevner 7% prevalens av spesifikk språkvanske (SSV) men også tall fra andre studier, eksempelvis en longitudinell studie fra Finland som erklærer at 7% av befolkningen er forventet å ha DLD (Laasonen & al, 2018). Det må spesifiseres at Leonard (2014) benytter «specific language impairment (SLI) i boken og denne tilsvarer «spesifikk språkvanske» (SSV). SLI termen ble brukt før 2017 og tilsvarer i stor grad DLD- betegnelsen på nåværende tidspunkt.

Barn med utviklingsmessig språkforstyrrelser (DLD) er en svært heterogen gruppe og det er stor variasjon i det kliniske bildet. Av den grunn er det vanskelig å beskrive noen felles karakteristika som gjelder hele gruppen. International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD) 11 definerer utviklingsmessig språkvanske slik:

“Developmental language disorder is characterized by persistent deficits in the acquisition, understanding, production or use of language (spoken or signed), that arise during the developmental period, typically during early childhood, and cause significant limitations in the individual’s ability to communicate. The individual’s ability to understand, produce or use language is markedly below what would be expected given the individual’s age. The language deficits are not explained by another neurodevelopmental disorder or a sensory impairment or neurological condition, including the effects of brain injury or infection.”.

I den andre CATALISE artikkelen oppsummerer forfatterne at de hovedvanskene til barn med utviklingsmessige språkforstyrrelser viser seg på områdene morfologi, syntaks, pragmatikk, semantikk, samtaleferdigheter, ordmobilisering, verbal læring, hukommelse og/ eller fonologi. Denne forstyrrelsen kan ikke forklares med hørselstap, nevrologisk skade, eller utviklingshemning.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

En del forfattere beskriver sine funn fra sine studier. Leonard (2014) beskriver at barn med spesifikke språkvansker (som nevnt tidligere tilsvarer SSV termen for DLD) sier sine første ord senere enn barn uten språkvansker, samt har et mindre ordforråd enn jevnaldrende. Flere forskere viser i sine studier at barn med DLD lærer saktere nye ord og produserer i gjennomsnitt kortere setninger. Når det gjelder morfologien, bruker barn med DLD i gjennomsnitt færre morfemer enn jevnaldrende, men også enn barn uten språkvansker som har likt gjennomsnitt på uttrykkslengde (Mean Length Utterance-MLU). Leonard nevner at verblæring er vanskeligere for barn med DLD. I en norsk studie av en liten gruppe av barn med DLD påpeker Simonsen og Bjerkan (Leonard, s. 89) på mindre nøyaktighet når det gjelder verb i fortid.

Når det gjelder syntaktisk struktur, nevner Leonard at avviket fra voksegrammatikk hos barn med DLD forekommer mest i form av utelatelse av ord, men også erstatning og overflødigheit. En annen studie (Lee, 1966) påpeker at noen strukturer ikke finnes hos et barn med DLD. Spesiell oppmerksomhet fikk strukturer som konjunksjon, ubestemt pronomen og hv-ord og forekomst av disse er lavere hos barn med DLD enn matchede kontroll gruppe.

Angående grammatisk morfologi, en av funnene i en studie er at barn med DLD bruker kopula i mindre grad enn kontroll gruppen (Leonard, 2000). En longitudinell studie som fulgte barn med DLD og matchende MLU gruppe, har funnet at begge gruppene viser fremgang for læring av preposisjoner «på» og «inni» men en signifikant forskjell mellom gruppene når det gjelder innlæring av flertall form og verb med -ing.

Gopnik et al. begrunner den lave frekvensen for bruk av grammatisk morfologi hos barn med DLD med å lære bøyde ord som separate enheter istedenfor bruk av regelgeneralisering.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

1.3.3. Behov for kartlegging og intervensjon

Ved å oppsummere studiene presentert ovenfor er morfologien og syntaksen betydelige markører for å identifisere barn med DLD og fremstille en detaljert språkprofil av disse barna. Kartlegging av symptomene har en vesentlig rolle i diagnostisering, men også i utforming av tilpasset tiltak. Jeg presenterer nedover en oversikt av de eksisterende kartleggingsverktøy brukt av fagfolk i Norge og mulighetene på nåværende tidspunkt for identifisering av ulike vanskeområder. I denne oversikten skal jeg ta i betraktning flere kriterier: hvem *informanten* er- foreldrene eller barnet selv, *alderen* til barnet- barnehagebarn versus skolebarn, og hvilket *vanskeområde* kartlegger testen- morfologi, syntaks, pragmatikk, semantikk, samtaleferdigheter, ordmobilisering, verbal læring, hukommelse eller fonologi.

1.4. Eksisterende kartleggingsverktøy for identifisering av språkførstyrrelser

Det finnes flere kartleggingsverktøy som klinikere bruker i kartlegging av barns språkferdigheter. Noen av disse kartleggingsverktøyene er basert på foreldrerapportering mens andre, tester på en direkte måte barnets språkevner. Blant tilgjengelige rapporteringsskjemaer er Children's Communication Checklist-2 (CCC-2). Dette skjemaet er normert på 731 norske barn mellom 4;0 og 16;11 år. Informantene er foreldrene eller ansatte i barnehage/ skole. «20 spørsmål» utviklet av Statlig Spesialpedagogisk Støttesystem (Statped) er et observasjonsskjema som samler informasjon fra foreldrene og barnehage/skoleansatte. The MacArthur- Bates Communicative Development Inventories (MB-CDI) er et annet kartleggingsskjema som benytter foreldrerapportering. Det er designet for barn mellom 8 måneder opp til 4 års alder og kartlegger ord og gester hos de minste, og det kartlegger ordforråd, pragmatikk, morfologi og syntaks hos de eldste. Dette skjemaet er normert på over 2000 norske barn der foreldrene fylte ut skjemaet. TRAS (Tidlig Registrering av Språkutvikling) er et observasjonsskjema som barnehageansatte fyller ut. Dette skjemaet er

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

laget i samarbeid mellom 5 norske institusjoner og gir et bilde om språkforståelse, språklig bevissthet, uttale, ordproduksjon, setningsoppbygging og i tillegg til rent språklig relaterte områder, kartlegger også sosialt samspill, oppmerksomhet og kommunikasjon. Dette kartleggingsskjemaet er designet for barn mellom 2 og 5 år.

Når det gjelder kartleggingsverktøy som tester direkte barns språkferdigheter, er The New Reynell Developmental Language Scales (NRDLS) en av de tilgjengelige testene. Den testen er normert på 242 norske barn mellom 3;0 og 7;10 år. NRDLS tester språkforståelsen og språkproduksjonen, og testen kartlegger semantikk, morfologi, syntaks, arbeidsminne, og pragmatiske evner. Test for Reception of Grammar 2 (TROG-2) ser på forståelse av morfologi og syntaks. Denne testen kan brukes for barn mellom 4;0 og 16 år. Clinical Evaluation of Language Fundamentals 4 (CELF-4) tester både semantikk (forståelse og produksjon), morfologi, syntaks, arbeidsminne, fortellingsevner og med sitt supplerende kartleggingsskjema kartlegger pragmatikken. Testen er normert på 600 skandinaviske barn og brukes med barn mellom 5;0 og 12; 11 år. Språklig impressive test for barn (NYA SIT) laget av Britt Hellquist tester forståelsen av semantikk, morfologi og syntaks og kan brukes for barn mellom 3 og 7 år. Denne testen er kun oversatt på norsk, men ikke tilpasset eller normert på norske barn. Screeningstestene Språk 5-6 og Språk 6-16 er utarbeidet av Statped. Disse kan brukes for barn mellom 5;0 og 16;0 år. Norsk Fonem Test (NFT) tester språklydssystemet og kan brukes fra 3 års alder. Denne testen kartlegger barnets produksjon av språklyd, men ikke barnets persepsjon av språklyder. Ringeriksmaterialet derimot gir en indikasjon på barnets språklige bevissthet, det vil si fonologisk, morfologisk og syntaktisk bevissthet. Dette kan brukes med barn fra 5 til 7 år.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

1.4.1. Kort beskrivelse av utredningsprosessen i det kliniske arbeidet

I det kliniske arbeidet begynner vanligvis klinikeren med å utrede barnet og lage noen hypoteser rundt barnets vansker. Deretter søker klinikeren svar som kan bekrefte eller avkrefte sine hypoteser. Dette gjør han/hun ved å teste barnet med tilgjengelige tester eller bruke en kombinasjon av flere metoder, eksempelvis observasjon, tester og kartleggingsinstrumenter. Utfordringen ligger i valg av tester for barn under 5 år, der man mistenker en ekspressiv språkforstyrrelse som en del av DLD. Det finnes flere tester for de impressive evnene til små barn, men bare NRDLs kan gi en generell indikasjon på de ekspressive evnene til barnet. Som litteraturen beskriver, er barn med DLD en heterogen gruppe og språkprofilene deres kan arte seg veldig ulikt. Desto detaljert språkprofil man kan skissere, bedre differensial diagnostisere barnet og bedre tilpasse tiltakene for barnet. I figuren presentert tidligere ser vi at barn med DLD kan vise vansker på flere områder som for eksempel semantikk, morfologi, syntaks, ordleting, pragmatikk og samtaleferdigheter. Crystal, Fletcher og Garman nevner at det ikke er tilstrekkelig å jobbe kun med ordforrådet (semantikken) og forvente at barnet med DLD har en normallignende språkutvikling (1992). For at talen til barn med DLD skal være så lik som mulig med talen til et typisk utviklet barn, bør en jobbe også med morfologi og syntaks.

For å utforme en detaljert språkprofil, samt vite hvor i sin språkutvikling barnet er, har Crystal et. al. utviklet et kartleggingsverktøy som har i fokus morfologisk og syntaktisk utvikling fra tidlig alder opptil 5-6 års alder. Dette kalles LARSP. Crystal beskriver LARSP som *deskriptiv*, det vil si at det fanger opp grammatiske strukturer i et språk, *utviklingsmessig*, det vil si at det er alder-relatert, samt basert på *samhandling* mellom barnet og voksen. Barnet viser sine lingvistiske evner i samhandling med voksen der barnet svarer på spørsmål eller tar verbalt initiativ.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

I mitt forsøk for å identifisere vanskeområdene hos barn med DLD, utforme en språkprofil og tenke tilpasset tiltak, oppdaget jeg LARSP. Dette kartleggingsverktøyet vil belyse en mer detaljert lingvistisk språkprofil, samt brukes i planlegging av tiltak. På grunn av at kartleggingsverktøyet samler informasjon gjennom barnets spontane tale, vil læringseffekten ikke være en trussel ved retest, og følgelig kan LARSP benyttes oftere enn andre standardtester. LARSP kan være også nyttig under klinisk intervensjon over lang tid, når klinikeren vil svare på spørsmålet: «Hva kan neste læringsmålet være?» Jeg presenterer kartleggingsverktøyet nedenfor.

1.5. LARSP kartleggingsverktøy

1.5.1. LARSP i et historisk perspektiv

LARSP står for Language Assessment, Remediation and Screening Procedure og ble utviklet i Storbritannia på 1970-tallet. LARSP har sin opprinnelse i behovet for å identifisere kjerneproblemet hos barn med språklige utfordringer. Som forfatteren David Crystal understreker, er det ikke nok å jobbe med ordforrådet. For at talen til et barn med språkforstyrrelser skal være lignende talen til et typisk utviklet barn er arbeidet med morfologien og syntaksen nødvendig. Han oppdaget at det er lite kunnskap om morfologi og syntaks blant omsorgspersoner til barn med språkforstyrrelser. Han så behovet for mer grammatisk kunnskap hos de som jobbet med barn med språkforstyrrelser, samt behovet for en prosedyre som kunne brukes til lingvistiske analyser. En slik lingvistisk profil kan bidra både til kartlegging av vanskene, men også i utforming av et intervensjonsprogram.

Crystal sammen med kollegaene Garman og Fletcher utarbeidet en oversikt over syv nivåer i grammatisk utvikling hos barn. Det ble nevnt tidligere at LARSP er et utviklingsmessig verktøy, det vil si at barnet i sin naturlige utvikling tilegner seg først lingvistiske strukturer som befinner seg på nivå 1 og følgelig, strukturene fra nivå 2, 3 osv. Hvert nivå betraktes å bli overgått av typisk utviklet barn i løpet av periode på ca. 6 måneder

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

(nivå 1-5) og en periode på 12 måneder nivå 6. Nivå 7 er åpent for videre utfylling. På det første nivået finnes det kun ytringer på et ord. Ytringene er oftest substantiv eller verb, men det kan være andre ordklasser også. Fra nivået 2 til nivå 6 registreres de lingvistiske strukturene på tre planer, nemlig «ord», «frase» og «setning». På «setning» planen beskrives ulike ordstilling som på engelsk er Subject, Verbal, Object, Complement og Adverbial. Setningene er inndelt i spørresetning, bydesetning og helsetning. På «frase» planen identifiserer frasene som er delt i 6 frasetyper, blant annet nomenfrase og adjektivfrase. På «ord» planen identifiseres morfologiske strukturer som flertall, bestemthet, verbets tid osv. På nivå 7 finnes de lingvistiske strukturene «diskurs» og «syntaktisk forståelse» hvor diskursen deles i tre underkategorier, «vokativ», «konjunksjon» og «subjunksjon». Når barnet har kommet til syvende nivå og er 4;6 år gammel eller eldre, er talen hans/ hennes sammenlignet voksnes tale fra et morfo-syntaktisk perspektiv. (Ribu et al, 2019).

Med hjelp av disse nivåene kan man identifisere hvor i sin språkutvikling et barn befinner seg, og hvordan det ligger an i forhold til barn på samme alder. Ifølge Crystal et al. (2012, s. 6) så kan en ikke utrede et barns språkvansker kun ved å se på hans eller hennes ordforråd, men utredning av de morfo-syntaktiske strukturene gir en mer detaljert profil. Derfor er det viktig at den grammatiske utviklingen blir en del av en slik vurdering.

I dag brukes LARSP som rammeverk for å forstå grammatisk utvikling hos barn (Fletcher et al 2012, s. 12). Det er utviklet til flere språk, og brukes dermed i mange land (Ball 2012, s. 1). Den engelske utgaven av LARSP registrer ikke bare morfo-syntaksen, men også syntaktisk forståelse, diskurs/ samtale og vokativ som indikatorer for nivå 7.

1.5.2. N-LARSP- den norske utgaven

I Norge er det utarbeidet en versjon av LARSP, kalt N-LARSP (Ribu et al 2019, s. 1). Ribu et al (2019, s.1) har ønsket å designe den norske versjonen så lik som mulig til de andre profilene for å kunne gjøre den sammenlignbar mellom forskjellige språk, men samtidig var

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

det nødvendig å ta hensyn til morfo-syntaktiske strukturer i det norske språket. Det har også vært viktig å sørge for at klinikere kan bruke N-LARSP i sitt arbeid, og ikke kun til forskning. Derfor har man ønsket å holde den norske profilen så enkel som mulig.

I følge Ribu et al (2019, s.7) er N-LARSP bygget på profilene fra de andre germanske språkene som engelsk og nederlandsk. Den norske profilen ble utarbeidet i tre etapper. I første etappe brukte forskerne allerede eksisterende data om norske barns språkutvikling og analyserte det man kunne bruke ved hjelp av en foreløpig utgave av N-LARSP. Etter det samlet de inn spontan tale fra norske barn, og analyserte den ved hjelp av denne foreløpige utgaven av N- LARSP. Til sist brukte man data fra de to første etappene, og kombinerte det de hadde funnet til en endelig profil (Vedlegg 5)

I følge Ribu et al (2019, s 10) har den endelige morfo-syntaktiske profilen til N-LARSP et lignende design som den nederlandske versjonen som kalles GRAMAT (Bol & Kuiken 1988, 1990, gjengitt i Ribu et al 2019, s. 10). Noen forandringer ble gjort, blant annet at den norske utgaven av LARSP inneholder også det syvende nivået som finnes i den engelske LARSP-utgaven.

Overskriftet i profilen er illustrert i figur 2. Det inneholder informasjon om barnet, opptaksdato, osv. De neste to delene gjelder (a) uanalyserbare ytringer og (b) analyserbare ytringer, hvor uanalyserbare ytringer deler seg i uforståelige, avvikende, ufullstendige, tvetydige, Minor og repetisjoner. Analyserbare ytringer gjelder det totale antallet ytringer og ytringslengde (MLU).

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Figur 2: Overskriftet i N-LARSP profilen

Navn:	Alder:
Fødseldato:	Behandler:
Opptaksdato:	Kommentarer:
A. Uanalyserbare ytringer	
Uforståelige:	Ufullstendige
Avvikende	Tvetydige
Minor	Repetisjoner
B. Analyserbare Ytringer	
Ytringer totalt:	MLU:

På første nivå (fra 1; 0 til 1,6 år) registreres bare enkelt ord. Fra nivå 2 til nivå 6 de grammatiske strukturene registreres på lik måte som i det engelske utgave, nemlig på de tre planene *setning*, *frase* og *ord*. Ved andre nivået (1;6 til 2;0 år) setter barn sammen ord i ytringer og barn bruker i større grad adverbialer samt hjelpeverb. På tredje nivået (fra 2;0 til 2;6 år) bruker barn flerords ytringer og setningene er mer komplekse. De begynner å bruke kopula (grammatiske strukturer med verbet «å være») og sammensatte ord, bøyde ord og verb i infinitiv form. På dette nivået kan barn bruke feil substantiv bøyning. På nivå 4 (fra 2;6 til 3;0 år) øker setningens kompleksitet, det vil si lengre setninger og mer komplekse morfo-syntaktiske strukturer, som for eksempel relativ setning, presentering, og inversjon. På dette nivået registreres også koordinasjon, eksempelvis «nå må pusekatten gå hjem **og** sove» og konjunksjon «...**og** han er mellom **og** hun er stor» (Ribu et.al, s.18). På dette nivået er det registrert bruken av subjunksjonen «at» og Ribu På nivå 5 (fra 3;0 til 3;6 år) er det registrert kun noen få nye strukturer, blant annet VSO-spørsmål. Det er registrert også subjunksjon der leddsetningene er introdusert med subjunksjonen «at». På nivå 6 (3;6 til 4;6 år) er *utbrytning* (setning som begynner med determinativet «det») og *objekt- topikalisering* (en ikke-typisk setningsmønster som har vanligvis setningsstrukturen OVS). På syvende nivå (fra 4;6 år) registreres barnets diskursive ferdigheter samt syntaktisk forståelse. Diskursive ferdighetene er inndelt i 3 undergrupper, nemlig vokativ, konjunksjon og subjunksjon som vist i figur 3.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Figur 3. De syv nivåene i N-LARSP profilen

Nivå 1 0;9-1;6	N	V	Andre		
	Setning			Frase	Ord
	Spørsmål	Byde- setninger	Fortellende helsetning		
Nivå 2 1;6-2;0		V Adv	AdvX NegX	NP[-Poss]	Def.Sg.
Nivå 3 2;0-2;6	Q(x) VS(x)	Vx VO(x)	SV VO Vx SVAdv SVO SVauxV	NP[+Poss] Pers.Pron. Kopula Vaux+V	Pres. Pret. Sammensetning
Nivå 4 2;6-3;0	VauxSVO QVS VauxSVX(Y) VauxSV(X)		Koord. Konj. Relativ Høyre dis.	Inversjon	Perf.part.
Nivå 5 3;0-3;6	VSO	VadvV	Underordning		
Nivå 6 3;6-4;6			Utbrytning OVS		
Nivå 7 4;6 +	Diskurs			Syntaktisk forståelse	
	Vokativ	Konj.	Sub.		
	Rest			Rest	

Når det gjelder syvende nivået understreker Ribu et al at diskrepanser mellom de brukte morfo-syntaktiske strukturene og strukturenes funksjon eller mening bør noteres ned (2019, s. 10). Det vil si at barn kan bruke en kompleks morfo-syntaktisk struktur uten å ha en syntaktisk forståelse av denne strukturen. Profilen har på nedre delen etter syvende nivå en egen rute der man kan skrive ned egne notater om barnets syntaktiske og pragmatiske ferdigheter som ikke fanges opp av skjemaet.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Det ble nevnt tidligere at Språkrådet og Utdanningsdirektoratet har anbefalt nye grammatiske ordklasser i skoleverket og forandringen bygger hovedsakelig på Norsk Referansegrammatikk (Faarlund, et al., 1997). I skissering av N-LARSP profil ble det brukt hovedsakelig den nye inndeling i ordklasser, eksempelvis det ble brukt «Determinativ» som ny ordklasse for «ordtall» og «subjunksjon» (ny ordklasse) for «underordnede konjunksjon», men det ble beholdt fra den gamle inndelingen «demonstrativt pronomen». En liste med forkortelser er vedlagt. (Vedlegg 6)

2. Studiens formål, problemstillinger og forskningsspørsmål

2.1. Formål med studien

For å kunne identifisere avvik i språkutviklingen, bør man bruke standardiserte kartleggingsverktøy. For å satse på noen valide resultater og identifisere avvik fra normen, bør kartleggingsinstrumentet være normert på vedkommende befolkning. Selv om vi kan tenke at språkutvikling hos små barn er i en stor grad universell, finnes det mange forskjeller mellom språkutviklingen på ulike språk og i ulike kulturer. LARSP er opprinnelig skapt for engelskspråklige barn. For å definere normen i den norske befolkningen, bør kartleggingsverktøyet normeres i første omgang på typisk utviklet barn.

N-LARSP er under normering på norske barn, og dette masterprosjektet skal inngå i et større overordnet prosjekt med det som formål (Ribu et al, 2019). Til denne studien anvender jeg og to andre medstudenter LARSP- metodikken for å kartlegge språkutviklingen hos barn med typisk språkutvikling, og et barn med avvikende språkutvikling i tillegg.

Normeringen av en test er generelt en omfattende prosess og foregår i flere steg. Tidligere normeringsprosjekter har identifisert strukturer som inngår i den norske morfo-syntaktiske profilen av N-LARSP. Imidlertid er det behov for videre identifisering av

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

grammatiske strukturer på det siste nivået i den norske LARSP profilen. For å bidra til dette, ble det rekruttert og intervjuet 25 barn i alder mellom 4;4 og 6;2 år. I analysen av data ble det brukt kun samtalene med 16 barn. Utvalget er ikke stor og derfor kan dataen ikke generaliseres til hele den norske befolkningen i disse aldersgruppene, men kan være en pekepinn på barns språkutvikling i lys av LARSP.

2.2. Studiens problemstilling og forskningsspørsmål

Denne masterstudien har som mål å bidra til N-LARSP normeringen på norsk befolkning. I det opprinnelige normeringsprosjektet ble innsamlet mest data fra små barn opptil 4;6 år. For å supplere allerede eksisterende data, har jeg sammen med to andre medstudenter rettet fokuset mot aldersgruppene fra 4;6 til 6;0 år. I normeringsprosessen er en av de viktigste aspektene å identifisere *forekomst* av morfo-syntaktiske strukturer. Det antas at barna inkludert i studien har utviklet alle morfologiske og syntaktiske strukturer beskrevet i N-LARSP fra nivå 1 til nivået som er tilsvarende deres alder. Problemstillingen som løftes her er om deltakere i studien har utviklet strukturene beskrevet i LARSP på de siste nivåene og om det er notert forskjeller mellom de tre aldersgruppene- fra 4;6 til 5;0 år, sammenlignet med aldersgruppen fra 5;0 til 5;6 og fra 5;6 til 6;0 år. For praktiske årsaker blir den første aldersgruppen definert som gruppe A (fra 4;6 til 5;0 år), andre aldersgruppe definert som gruppe B (fra 5;0 til 5;6 år) og den tredje aldersgruppe som gruppe C (fra 5;6 til 6;0 år). Forskningsspørsmålene som er stilt i forhold til normeringen er formulert slik:

- 1. Hvilke grammatiske strukturer har barn i studien tilegnet seg til nå med fokus på forekomst av morfologiske og syntaktiske strukturer på de siste fire nivåene, som konjunksjoner, subjunksjoner og andre komplekse strukturer?*
- 2. Er det forskjeller mellom de tre aldersgruppene, nemlig mellom gruppe A, B og C når det gjelder overnevnte strukturer?*

3. Metodologien benyttet i studien

For å kunne besvare forskningsspørsmålene mine er det viktig å designe prosjektet slik at jeg samler ønsket informasjon og de oppnådde resultater er valide og reliable. Forskning er den eneste metoden som kan skape valid og reliabel informasjon som klinikere kan stole på. Ved å skissere et forskningsdesign og følge grundig hvert steg i prosessen forsikrer man at oppnådd data ikke er tilfeldig, ukontrollert eller forutinntatt. Faglitteraturen beskriver mange ulike forskningsdesign, tilnærminger, metoder, instrumenter og måter å bearbeide data på som en kan bruke i forskning. For å velge et passende design, tilnærming, metode, velge ut befolkning og målgruppe, samt innsamling og bearbeiding av data til min studie, har jeg undersøkt faglitteraturen som gjelder metodologi i forskning, samt tatt i betraktning tidsrammene og hva som er realistisk å oppnå med studien. Jeg beskriver nedenfor hver forskningsdel, samt refleksjoner bak valgene. I neste del av masteroppgaven bruker jeg betegnelsen «forskeren» istedenfor «jeg».

3.1. Valg av forskningsdesign

Forskningsdesignet er en strategi brukt for å utføre en studie og hvordan problemstillingen skal belyses og besvares. Det er et ståsted hvorfra jeg ser på hele prosessen fra å stille forskningsspørsmål til å få et svar på de opprinnelige spørsmålene. Litteraturen beskriver noen typer forskningsdesign og hovedtypene er deskriptiv, korrelasjonell, eksperimentell, litteratur review og meta-analyse. I min studie undersøker jeg og kollegaene mine barns språkutvikling på et utvalgt tidspunkt, uten å senere følge opp eller innhente data om barnas utvikling på nytt. Det vil si at min studie matcher best deskriptiv/ “Cross-sectional study” design der resultatene viser morfo-syntaktisk profil av informantene i målgruppen *her og nå*, i motsetning til en longitudinell studie som følger opp målgruppen over en periode. Min studie viser ikke en korrelasjon mellom to eller flere fenomener, heller ikke et

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

eksperiment. Det vil si at studien er non-eksperimentell og beskriver hvordan språkutviklingen hos barn er på et tidspunkt. Studien begynner med en revy i litteraturen når det gjelder småbarns språkutvikling, men dette definerer ikke studien i sin helhet.

3.2. Forskningstilnærming

Tilnærming i forskning er en prosedyre valgt av forskeren for å samle, analysere og tolke data. Litteraturen beskriver flere typer tilnærminger i forskning og den mest relevante for min studie er inndeling i kvantitative, kvalitative og metodetriangulering (mixed- method) tilnærming. En kvalitativ tilnærming bruker forskeren for å samle mye informasjon fra få individer mens kvantitativ forskning samler lite informasjon fra mange informanter. En «miks-metode» tilnærming inneholder både kvantitative og kvalitative elementer. For å betrakte hvilken type tilnærming denne studien har ønsker jeg å se på metoden for innsamling av data, analysen og tolkning av data. Den innsamlet data, som i denne studien er *barns spontane tale* er samlet ved bruk av *samtale* metoden. Fra forskningens perspektiv, er samtalen *et ustrukturert intervju*, da intervjueren (undertegnede) ikke har en bestemt liste med spørsmål som besvares under intervjuet. Ustrukturert intervju er en typisk metode brukt i kvalitative studier. Innsamlet data er ustrukturert, siden barna snakker fritt. Av den ustrukturerte samtalen med hvert barn blir det valgt ut 100 ytring og den kvalitative data blir inndelt i flere kategorier. Vi kan se på de morfo-syntaktiske strukturene i LARSP profilen (ordklasser, ordstilling, frasetype) som kategorier og vi deler ytringene og analyserer dem i tråd med kategoriene. For å fylle ut LARSP profilen, teller vi hvor mange av de 100 ytringene passer i en kategori. Det vil si at LARSP profilen er et kvantitativt produkt og resultatene er numeriske.

Å plassere denne studien verken i en ren kvantitativ eller kvalitativ tilnærming vil det ikke være rett av flere grunner. For det første er innsamlet data av en kvalitativ type, men

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

gjennom analyse og tolkning blir resultatene presentert i en kvantitativ form. Derfor hører denne studien til en - *mixed-methods tilnærming* (metodetriangulering).

3.3. Forskningsmetoden benyttet i studien

Forskningsmetoden er generelt definert som en fremgangsmåte og sier noe om hvordan forskeren når ønsket informasjon. Som metode for data innsamling i denne studien ble det benyttet *samtale* med barn. I løpet av 30 minutter frilek, snakket barna med intervjueren. Den spontane talen var enten monolog, kommentar eller svar på spørsmål fra intervjueren. Samtalene varte i ca. cirka 30 minutter og foregikk på et skjermet rom. Dette ble gjort for å øke kvalitetsopptaket og fjerne eventuelle forstyrrende faktorer, eksempelvis barnet repeterer noe som andre barn sier, stemmen til et annet barn blir tatt opp, eller barnet blir forstyrret av det som skjer rundt osv. For å fremme spontan tale med barna hadde intervjueren med seg dukker, dukkehusmøbler kjøretøy og bøker. Barna ble spurt av intervjueren hva de gjør i barnehagen, noe som de har gjort, eksempelvis på deres bursdag, osv. og noe som de skal gjøre. I tillegg ble de eldste barna stilet noen undrende spørsmål eksempelvis hvor snøen kommer fra. Intervjueren tok samtalen opp på lydopptaker og samtalene ble stort sett tatt opp fra første minutt.

Når en forsker velger en metode i forskning, må han/ hun være klar over at det finnes noen faktorer som kan virke inn på datainnsamlingen og kan true datas validitet. Haynes & Johnson kaller disse faktorene *threats (trusler)* (2009). Det er nevnt tidligere at denne studien er deskriptiv/ «cross-sectional». Selv om en deskriptiv studie kan være i mindre grad utsatt for trusler enn eksperimentelle studier, er det hensiktsmessig å gjennomgå mulige trusler i denne studien. Når truslene er identifisert og innlemmet i tolkningsprosessen, kan en forsikre seg for en høyere validitet av resultater.

En gjennomgang av trusler knyttet til ustrukturert intervju er presentert videre. Det ustrukturerte intervjuet med barnehagebarn kan være påvirket av eksempelvis barnets

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

trygghetsfølelse. Når et lite barn ikke føler seg trygg til å snakke, kan barnet være langt ifra å vise seg frem på sitt beste og da kan det hende at barnet ikke snakker, eller snakker svært lite. For å redusere den type trussel har forskeren besøkt barnehagene i forkant av intervjuene og vært en stund på avdelingen, sammen med barna. Barna ble informert om hva som skal skje under intervju og fikk lov å se på noen av lekene. På denne måten forsøkte forskeren «å ufarliggjøre» seg selv og intervjuet. Noen barn ble også spurt hva de liker å leke med og forskeren fikk tak i noen av lekene. I forkant av intervjuet spurte forskeren barnehageansatte om alt var som normalt med intervjuet barn. Andre trusler som for eksempel *opptakskvalitet* ble redusert ved å bruke skjermet rom for intervjuene.

3.4. Valgt instrument i studien

For noen studier er metoden og instrumentet to forskjellige elementer. I denne studien er metoden *ustrukturert intervju* eller barns spontane tale. Instrumentet er N-LARSPs morfo-syntaktisk profil som benyttes for å systematisere innsamlet data gjennom samtalen med barn. Før informasjonen er systematisert og analysert med N-LARSP, ble samtalene med barna tatt opp på opptaksbånd og deretter transkribert.

Ustrukturert intervju benyttes som forskningsmetode på tvers av flere fagområder. I denne studien har analyseprosessen et annet formål enn for eksempel et psykologisk intervju. Det psykologiske intervjuet ser muligens etter hvilke følelser, meninger en har om et visst emne, eller hvordan personen opplever subjektivt en situasjon (Langdridge, 2006). Analysen i denne studien ser på grammatiske strukturer og ikke på samtalens innhold. Formålet med bruk av leker, bøker og på forhånd definerte spørsmål i samtalen var å skape anledning til en samtale og eventuelt redusere angsten til barn for å snakke med en fremmed voksen. Det vil si at uti fra innsamlet data blir det analysert formsiden av språket og ikke innholdssiden. Imidlertid blir innholdssiden likevel analysert i noen tilfeller, som i kausale strukturer. Hvis et barn bruker subjunksjon for å introdusere en leddsetning noteres dette i nivå 7. Samtidig

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

noteres også om barnet har syntaktisk forståelse for navngitt grammatisk struktur. Ribu et. al. nevner at det kan være diskrepanser mellom brukte syntaktiske strukturer og strukturens mening. Disse diskrepansene bør noteres (2019, s.22)

3.5. Målgruppen og utvalget i studien

Siden formålet med denne studien er å identifisere videre N-LARSPs morfo-syntaktiske strukturer og bidra til normering på norske barn, er det naturlig å tenke på en bestemt aldersgruppe, nemlig barn mellom 4;6 og 6;0 år. Fra hele befolkningen velges en bestemt aldersgruppe, og dette kalles det et *stratifisert utvalg*. Det vil si at det stratifiserte utvalget for denne studien er barn mellom 4;6 og 6;0 år som bor og går i barnehage i Bergen området. Inkluderingskriteriene for utvalget er at begge foreldrene til barnet er norske og barn er typisk utviklet. Unntaket er ett barn med avvikende språkutvikling som blir inkludert i studien, men innsamlet data fra dette barnet blir ikke brukt i normeringen av LARSP.

Barna som ble valgt til studien er født mellom februar 2017 og august 2018. For å vite om hvor mange barn er født i Norge i disse to årene, med andre ord å vite hvor stor *befolkningen* i studien er, har forskeren undersøkt Statistisk sentralbyrå. Ifølge Statistisk Sentralbyrå, ble 56 633 barn født i Norge i 2017 hvorav 3218 i Bergen, og 55120 barn ble født i Norge i 2018, hvorav 3167 i Bergen område. Uti fra denne gruppen ble valgt ut 25 barn.

Det ble nevnt tidligere at norsk språk har fire hovedgrupper av dialekter. I Bergen område snakker folk vestnorsk. Vestnorsk skiller seg mest fra de andre dialektene når det gjelder uttalen av språklyden /r/, det vil si at typisk for vestnorsk skarret-r i motsetning til rullet-r som preger de andre talemålene. Når det gjelder morfologi, vestnorsk skiller seg mest på grunn av inndeling av kjønn, hvor substantivene har kun hankjønn og intetkjønn. I tillegg til disse to hovedtrekkene er typisk for vestnorsk å uttale «hv»-ordene med /k/ istedenfor /v/, eksempelvis /ka/ og /kordan/ istedenfor /va/ og /vordan/. Barna i utvalget snakker vestnorsk unntatt et av barna som brukte både rullet-r og hankjønn i samtalen. Det bør nevnes her at i

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

den opprinnelige studien har Ribu et. al. inkludert data innsamlet fra Sør-øst og Nord Norge, det vil si barn som snakker østnorsk og nordnorsk.

3.6. Rekrutteringsmetoden- hvordan barna ble valgt ut

I forkant av rekrutteringsprosessen ble det søkt godkjenning til Regional Komiteen for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) og Norsk Senter for Forskningsdata (NSD).

Forskeren sammen med de to andre kollegaene har valgt å gjennomføre en studie der det registreres med hjelp av samtale og N-LARSP instrument barns språkutvikling. Som nevnt tidligere er befolkningen i studien barn mellom 4;6 og 6;0 år gammel og barna går i barnehagen i Bergen området. For å rekruttere deltakere til studien sendte forskerne e-post til flere barnehager i Bergen og til private kontakter som er foresatte til barn i denne aldersgruppen. I e-postene ble det vedlagt informasjon om studien og samtykke erklæring som kunne deles til foreldrene. Vi fikk positive svar fra 6 barnehager og noen private personer, og med dette samtykker fra 25 foresatte.

Fra et forskningsperspektiv er barnehagene valgt gjennom *convenience sampling* på grunn av at det ble hovedsakelig sendt e-post til barnehager og foresatte som forskerne kjente fra før. Med tanke på hvor barnehagene er lokalisert i Bergen, er de valgte barnehagene fra ulike bydeler, nemlig fra Bergenhus, Fyllingsdalen, Ytrebygda, Årstad og Åsane.

Det er forsvarlig å stille spørsmålet om hvor generaliserbare resultatene samlet gjennom «convenience sampling» er. Det finnes en del studier som undersøker korrelasjon mellom lokalisering/ sosial status og språkutvikling. Studiene viser at det er stor korrelasjon mellom familiens sosiale status og ordforrådets størrelse til barna, da barn fra familier med høy sosial status har større ordforråd enn barn med lav sosial status (Hoff & Ginsberg, 1998, Miser & Hupp, 2012). Det er derimot svært lite eller ingen korrelasjon mellom sosial status og

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

språkutvikling når det gjelder morfo-syntaktiske strukturer. Det vil si at convenience sampling ikke tenkes som en kilde for forutinntatt datainnsamling.

De 25 utvalgte barna er mellom 4;4 og 6;2 år på tidspunktet de ble intervjuet. De ble intervjuet i perioden desember 2022 - mars 2023. Fra det totale antallet barn, ble det ekskludert noen barn på grunn av minoritetsbakgrunn hos en av foreldrene og ett barn på grunn av at barnet ikke snakket under intervjuet.

Fra et utviklingsmessig perspektiv er aldersspennet til barna i utvalget svært stor, hvor forskjellen med det yngste og det eldste er i underkant av 2 år. Det ble beskrevet tidligere i studien at barn i denne alderen utvikler seg språklig i et raskt tempo og ifølge dette kan innsamlet data ha stor variasjon. Dessuten ser vi at LARSP deler utviklingen av morfo-syntaktiske strukturer i syv nivåer hvor nivåene 1-5 har et spenn på 6 måneder og nivå 6 har et spenn på 12 måneder. Det er hensiktsmessig å dele utvalget opp i 3 aldersgrupper, beskrevet tidligere som gruppe A, B og C. Deltakere i studien er presentert i tabellen nedenfor:

Tabell 1: Antall barn i utvalget og inndeling i aldersgrupper.

Alder	Aldersgruppe	Antall intervjuet barn	Antall samtaler brukt i studien
< 4;6	A	1	1
4;6-5;0	A	4	3
5;0-5;6	B	7	4
5;6-6;0	C	8	7
> 6;0	C	2	2

3.7. Datainnsamling

Tjuefem foresatte har samtykket for at deres barn deltar i studien. I tillegg til foresattes samtykke, forsørget forskeren at barna ønsket å delta på samtalen/ leken. Unntatt ett barn, opplevde alle de andre barna samtalen som positiv. Dette ble bekreftet med at flere barn ikke ønsket å avslutte samtalen og ba om utsettelse. I etterkant av samtale med barna stilte

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

forskeren spørsmål til pedagogisk leder om tilbakemelding fra barna. De bekreftet at barna opplevde intervjuene på en positiv måte.

Intervjuene ble gjennomført i barnehagene der barna går i. Hvert barn var sammen med forskeren på et skjermet rom. En samtale på ca. 30 minutter med hvert barn ble tatt opp på opptaksbånd. Som nevnt tidligere ble det brukt dukker og dukkehusmøbler, kjøretøy, samt kjente bøker fra barnelitteraturen for å igangsette samtalen. Barna ble også bedt om å fortelle fra sitt eget liv, for eksempel hvordan de feiret deres bursdag, hva de pleier å gjøre i barnehagen eller hjemme osv. Ribu et. al brukte også leker, bøker og åpne spørsmål for å få i gang samtaler med barna i den opprinnelige normeringsstudien. Lekene de brukte var biler, gårdsdyr, og bøker.

For å øke kvalitetsopptaket ble samtalene gjennomført på et skjermet rom, slik at kun de verbale ytringene til det visse barnet ble tatt opp og ikke andre barns sine. Dette ble gjort også av etiske hensyn, da forskeren ikke tar opp tilfeldigvis på opptaksbånd stemmen til et barn som foreldrene ikke har samtykket.

Intervjuene ble gjennomført over flere dager. Mellom ett og tre barn fra samme barnehage ble intervjuet på samme dag.

3.8. Transkribering, analyse og tolkning av data

3.8.1. Transkribering

I etterkant av samtalene ble det oppdaget at 6 av de 25 barna har en eller to foreldre med minoritetsbakgrunn. Derfor transkriberte forskeren kun samtaleopptakene med barn som har begge foreldrene norske. Ett barn snakket ikke med forskeren på det skjermete rommet og samtalen ble ikke transkribert. Lydopptakene ble transkribert ortografisk i CHAT funksjonen av Computerized Language ANalysis (CLAN) eller i Microsoft Word.

Transkriberingsprosessen var tidskrevende. 11 av 17 samtaler ble transkribert i sin helhet fra

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

første til siste minutt. For å effektivisere tidsbruken har forskeren og medstudentene transkribert noen av samtaleene kun fra minutt 10 i samtalen. Dette er i tråd med metoden anbefalt av Crystal et. al. (1992) og dette begrunnes med at de første 10 minuttene i en samtale kan være preget av usikkerhet hos barnet, barnet og forskeren blir kjent med hverandre i begynnelsen, de lærer å tilpasse hverandre i samtalen og derfor kan de første ti minuttene ha lite innhold.

Forskeren sammen med medstudentene har transkribert rundt 500-600 minutter opptak, hvorav 340 har forskeren transkribert selv. Til videre analyse og tolkning ble det brukt 17 transkripsjoner av 17 samtaler.

Barnas navn ble anonymisert både med tall (BARN 1- BARN 25) på opptakets navn, men også med kallenavn på transkripsjonen og på listen med deltakere. Tallene blir brukt for å tolke kvantitativt data, mens kallenavnet blir brukt for konkrete eksempler gitt i studien. For å anonymisere barnehagens navn, ble det brukt navnet på området der barnehagen befinner seg i, eksempelvis Fyllingsdalen, Årstad, eller Bergenhus.

I videre arbeid med data ble det valgt ut 100 konsekutive ytringer fra hver transkripsjon og ført inn i en «analysetabell». De 100 ytringene ble analysert på de tre planene: Setning, Frase og Ord. Ytringene ble plukket hovedsakelig fra minutt 10:00 i samtalen. Dette ble gjort for å være i tråd med metodebeskrivelsen av Crystal et. al (1992). Ytringer som «ja», «nei» «Takk» eller «ha det» kalles Minor i LARSP analysen og disse blir ikke beregnet i de 100 ytringene. De uforståelige og ufulstendige setningene ble ekskludert fra analysen og analysetabellen ble fylt med nye, analyserbare setninger. Forskeren har valgt å ekskludere disse setningene på grunn av at målet med analysen er å identifisere forekomst av morfo-syntaktiske strukturer og bidra til normering av N-LARSP. Hvis det ble observert mye repetisjon i barnets samtale, eksempelvis spørsmålet «Hva er det?» ble det tatt i analysen en

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

ny bolk med flere konsekutive ytringer som kunne være mer interessante for analysen. Etter analysen, ble de ulike typene morfologiske og syntaktiske strukturer identifisert, notert i N-LARSP profilen. MLU ble ikke beregnet i denne studien. I den opprinnelige LARSP-profilen presentert av Crystal et. ble det notert tall ved siden av hver grammatisk struktur som representerer hvor mange ganger den struktur ble brukt av barnet i de 100 ytringene. Siden formålet med denne studien er å identifisere forekomst til en struktur hos norske barn var det kun ført inn i profilen når en struktur var identifisert i barnets tale.

3.8.2. Analyse av data

Analysen av innsamlet data bør alltid ses i lys av forskningsspørsmålene. I denne studien ønskes svar på 2 spørsmål. Spørsmålene er rettet mot normering av N-LARSP og identifisering av morfo-syntaktiske strukturer som kan innlemmes i N-LARSP-profilen. Det vil si at forskeren ønsker å finne ut hvilke grammatiske strukturer har barn i studien tilegnet seg til samtaletidspunktet, samt om det er noen forskjeller mellom de tre undergruppene A, B og C.

Som nevnt tidligere ble det anbefalt av Språkrådet og Utdanningsdirektoratet i 2007 å benytte i skoleverket ny inndeling av ordklasser hvor artikkel og ordtall utgår som ordklasse, mens determinativ og subjunksjon er etablert som nye ordklasser. Siden LARSP profilen er utformet av ordklasser (på frase- og ord- planen) og ordstillinger (på setning- planen) er det en viktig presisering hvilken inndeling av ordklasser ble brukt i denne studien. I denne studien ble benyttet den nye inndelingen i ordklasser på lik linje med Ribu et.al.

Når det gjelder spørsmålene i studien er fokuset rettet spesielt mot forekomst av de morfologiske og syntaktiske strukturene på de siste fire nivåene. En spesiell interesse vil det være i studien for hvordan barn markerer koordinasjon og subordinasjon mellom setninger i deres spontane tale og hvilke typer konjunksjoner og subjunksjoner de benytter for det. I

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

tillegg til det er det nyttig å ta i analysen de andre strukturene fra disse nivåene også, som høyre dislokasjon, utbrytning, inversjon, splittet frase og passiv form. Hver struktur blir forklart nedenfor. For å identifisere disse morfo-syntaktiske strukturer i barnets tale, ble det søkt etter strukturene i hele transkripsjons dokumentet og ikke bare i de 100 ytringene. Det ble søkt først nøkkelordet, eksempelvis subjunksjonen «fordi» og det ble identifisert videre om nøkkelordet ble brukt av barnet i riktig sammenheng. Dette begrunnes med at formålet med studien er å identifisere hvilke grammatiske strukturer barnet har tilegnet til nåværende tidspunkt.

Koordinasjon og subordinasjon

Crystal et al. (1997) refererer til koordinasjon og subordinasjon som måter man forbinder setninger eller setningsledd sammen. I koordinasjon er to like strukturer bindet sammen, mens subordinasjon er forbindelsen mellom en hovedsetning og en leddsetning.

I den opprinnelige normeringsstudien beskriver Ribu et.al (2019) at barn tilegner seg mer komplekse syntaktiske strukturer allerede fra nivå 4 i N-LARSP, som for eksempel relative setninger og inversjon. Det er gitt et eksempel med bruk av subjunksjonen «som» på nivå 4 og subjunksjonen «at» på nivå 5. Videre er det hensiktsmessig å analysere hvilke typer konjunksjoner og subjunksjoner barna i utvalget til denne studien bruker.

Koordinasjon- konjunksjon

Som N-LARSP profilen viser (Vedlegg) er koordinasjon ført på nivå 4. Det vil si at barn tilegner seg evnen til å binde to like elementer i tidlig alder (under 3 års alder). Koordinasjonen mellom elementer kan være noen ganger markert med konjunksjon. Konjunksjonen er ført inn i N-LARSP både på nivå 4 og nivå 7. Det vil si at noen

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

konjunksjoner er tilegnet tidligere, mens andre er tilegnet senere. Denne studien skal vise hvilke typer konjunksjoner er tilegnet hos barna i de tre gruppene i utvalget.

Hvis vi går i dybden først på hvilke typer koordinasjon det finnes, så er det flere måter å koordinere to setninger. Konjunksjonen er en grammatisk ordklasse som binder to ledd, eksempelvis **og**, **men**, **eller** osv. Når alle setningene i koordinasjonen er satt sammen på lik linje, blir denne typen koordinasjon markert med **og**. Når de to setningene ekskluderer hverandre markeres dette med **eller** og når den andre setningen betinger det første brukes konjunksjonen **men**. Som vi kan se, ikke alle typer konjunksjoner kan tilegnes like fort. Som registrert i studien til Ribu et.al er koordinasjonen markert med konjunksjonen tilegnet hos barn allerede på nivå 4 (2;6-3;0 år). Det antas at koordinasjon ved bruk av *eller* og *men*, tilegnes senere i språkutviklingen.

Det er viktig å avklare hvordan forskeren skiller mellom koordinasjon og konjunksjon i analyse og tolkning av innsamlet data i denne studien. Koordinasjon refererer til sammensetting av to ledd, som ikke er to distinkte setninger og koordinasjonen markeres i teksten med kursive bokstaver, eksempelvis *og*, *eller*. Konjunksjon derimot er bindeordet mellom to fullstendige setninger hvor setningene har subjekt og verb hver for seg. Disse markeres i teksten med fete bokstaver, eksempelvis **og**, **men**.

Konkrete eksempler valgt fra samtale med barn er presentert i Vedlegg 7 som viser oversikt over koordinasjon og bruk av konjunksjoner hos barn i utvalget. BARN 2, 3, 6 og 16 hører til gruppe A, BARN 5,9,12 og 22 hører til Gruppe B og Barn 7, 10, 13, 14, 20, 23, 24, og 25 hører til gruppen C. Oppsummeringen blir presentert i tabell 2:

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Tabell 2. Oversikt over koordinering og konjunksjon hos deltakere, inndelt i aldersgrupper.

	Konjunksjonen og / Koordinasjon <i>og</i>	Konjunksjonen men Koordinasjon <i>men</i>	Konjunksjonen eller Koordinasjon <i>eller</i>
Gruppe A –	4 4	3 0	1 2
Gruppe B-	4 4	3 0	1 2
Gruppe C- 9	9 9	6 0	1 6
Totalt	17/17 17/17	12/17 0/17	3/17 10/17

Subordinasjon- subjunksjon

I den opprinnelige studien om N-LARSP normering har Ribu et.al (2019) ført subordinasjon på nivå 5, det vil si at evnen til å binde en hoved- og en leddsetning forekommer etter 3 år. En spesiell type subordinasjon er relativsetning, som betyr en forklarende setning til nomen, er ført inn i N-LARSP på nivå 4. Subjunksjonen derimot er ført inn LARSP profilen på nivå 7, og det vil si at barn tilegner seg det rundt 4;6 år.

Subjunksjonen er en ordklasse som tradisjonelt ble kalt «underordnede konjunksjon» og har rollen av å introdusere en leddsetning, som eksempel er fordi, hvis, dersom/ om, men også når, hva, hvor, hvordan osv. De siste fire er vanligvis spørreord, men de kan introdusere en eksplikativ leddsetning og fungerer som subjunksjon (Faarlund, 1997).

Det er fremhevet av Ribu et. al (2019) at barn begynner å bruke relativsetning fra nivå 3 i LARSP (fra 2;0 til 2;6), men det betraktes som tilegnet struktur i nivå 4. Det vil si at barn begynner å bruke subjunksjoner fra tidlig alder og spørsmålet er ikke om barn bruker subjunksjon, men hvilken type subjunksjon de bruker. Tabellen under gir en oversikt over hvilke subjunksjoner ble brukt av barna i utvalget. Alle spørreordene som fungerer som

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

subjunksjon (hva, hvor, hvordan, når) er analysert sammen under samme kategori. Konkrete eksempler med subjunksjoner finnes det i vedlegg 8.

Tabell 3. Oversikt over subjunksjoner hos deltakere, inndelt i aldersgrupper.

	At	Som	Fordi (at)	Sånn at	Siden	Hvis	Selv om	Når, hvordan, Hva, hvorfor
Gruppe A-4 barn	4	4	2	3	0	1	1	4
Gruppe B-4 barn	3	3	3	3	2	2	1	4
Gruppe C-9 barn	8	9	5	4	4	6	1	7
Total	15/17	16/17	10/17	10/17	6/17	9/17	3/17	15/17

Individuelle forskjeller hos barna i utvalget, det vil si hvor mange typer subjunksjoner hvert barn bruker er illustrert i tabellen nedenfor:

Tabell 4. Antall typer subjunksjoner brukt av hvert barn:

Gruppe A	Antall subjunksjoner	Gruppe B	Antall subjunksjoner	Gruppe C	Antall subjunksjoner
BARN 2	7	BARN 5	7	BARN 4	6
BARN 3	5	BARN 9	4	BARN 7	7
BARN 6	5	BARN 12	5	BARN 10	6
BARN 16	3	BARN 22	4	BARN 13	6
				BARN 14	4
				BARN 20	2
				BARN 23	6
				BARN 24	5
				BARN 25	2

Som vi ser i tabell 4 kan det være variasjoner mellom barn angående hvor mange typer subjunksjoner de bruker. De fleste barna bruker mellom 3 og 7 ulike subjunksjoner i deres spontan tale. Vi ser på BARN 20 og BARN 25 som outliers. BARN 20 snakket svært lite under intervjuet og muligens er dette et foritintatt resultat og den antakelsen kan støttes med antall konjunksjoner og koordinasjon som er 1. BARN 25 snakket som vanlig under intervjuet, og brukte 2 konjunksjoner og koordinasjon med *eller*. Det vil si at resultatet er mest sannsynlig ikke forutintatt. Uten muligheten til å generalisere for hele strata i befolkningen, ser vi at

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

barna i Gruppe A bruker i gjennomsnitt 5 subjunksjoner, i gruppe B bruker også i gjennomsnitt 5 subjunksjoner mens Gruppe C bruker i gjennomsnitt 5,25 subjunksjoner utenom BARN 20.

Siden utvalget har få antall barn, særlig i gruppene A og B, er resultatene ikke generaliserbare til hele befolkningen. Men vi kan se noen tendenser i utvalget som for eksempel at de fleste barna (16 av 17) i utvalget bruker subjunksjonene **som** (med relativsetning) og **at**, samt minst et **spørreord** som fungerer som subjunksjon. Subjunksjonen **selv om** er brukt kun av ett av barna i utvalget per gruppe, derfor vi kan si at denne subjunksjonen ikke er tilegnet av utvalget. Subjunksjonen **hvis** er kun brukt av et barn i gruppe A, men brukt av 6 barn i gruppe C. Subjunksjonen **siden** er ikke brukt av barn i gruppe A, men er brukt av 2 barn i gruppe B og av 4 barn i gruppe C. Vi ser en økning i bruk av subjunksjonene **hvis** og **siden**.

Disse funnene er i tråd med Owens sine beskrivelser (2011). Ifølge Owens, er subordinasjon ved bruk av subjunksjonene «når» (when), «fordi» (because), «men» (but) eller «sånn» (so) registrert hos barn etter 4 år alder.

Høyre dislokering/ gjentatt subjekt

Mot 5 år alder bruker barn voksen-lik språk. En av de strukturene som kan ofte møtes hos norsktalende personer er repetisjon av subjekt. Denne strukturen er kjent som høyre dislokering og betyr at personen bruker subjektet en gang til på slutten av setningen, eksempelvis «De har Porschebil de» (Ribu et.al, s.17). I denne studien har kun to barn brukt høyre dislokering med identisk form av subjektet «jeg har ikke penger med meg jeg» (Marianne, 5;7) og «Men det er fint det» (Sarah, 4;6). Imidlertid det har blitt funnet hos flere barn subjekt duplisering med anaforisk referanse. Subjektet har ikke identisk form, men nomenfrasen er duplisert med pronomen. De er plassert hos flere barn etter hverandre.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Tabell 5. Gjentatt subjekt eller objekt med anaforisk referanse

« Speilet , <i>det</i> må stå der»	(Sarah, 4;6)
« Lillebroren min på Blå , <i>han</i> heter Erik»	(Mona, 4;9)
«Men Minnie , <i>hun</i> kommer ikke hjem»	(Olivia, 5;3)
« Butikkdama , <i>hun</i> hadde litt rare briller»	(Theodor, 5;3)
«Men Sarah og Erik , <i>de</i> er ikke fire»	(Joachim, 5;6)
«Da ble han <i>stolen</i> ødelagt»	(Ulrik 5;6)
« Han har bursdag før meg <i>pappa</i> »	(Olav 5;10)

Passiv form med verbet «å bli»

Passiv er en syntaktisk struktur som formes med hjelpeverbet «bli» og et verb i partisipp eksempelvis «Gutten blir dyttet». Denne grammatiske strukturen er ikke ført inn i N-LARSP siden Ribu et. al har ikke funnet i opprinnelige studien hos mer enn 50% av barn i utvalget, men det ønskes mer informasjon om det. I utvalget til denne studien er kun 3 barn som brukte denne grammatiske strukturen (Tabell 6). Flere barn i utvalget brukte verbet «bli», sammen med adjektiv, eksempelvis «Da ble pappa litt lei seg» «Og vi må bli rene» eller «jeg blir syv år på skolen» eller sammen med substantiv «så blir det en ballong» «Da blir det snøstorm». Det vil si at barna i denne studien har ikke tilegnet passiv.

Tabell 6. Passiv form brukt av de 3 deltakere.

«begge ble født»	(Helene, 5;11)
«Det ble smeltet og det ble saltet»	(Theodor, 5;3)
«Da ble han stolen ødelagt»	(Ulrik, 5;6)

Som nevnt tidligere beskriver Bishop (1997) at barn i femårsalderen har fremdeles vansker å forstå passiv som for eksempel «Gutten blir dyttet av jenten». I denne studien ser vi at kun 3 barn av 17 brukte passiv form og ingen av dem er under 5 år. I alle tre eksemplene bruker barna i utvalget kun «kort passiv», det vil si at agenten som gjør handlingen ikke er

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

nevnt. En lang passiv er som eksempelet presentert tidligere. Funnet i denne studien er i tråd med Bishop sine beskrivelser. En mulig forklaring på dette kan være følgende: når barn utvikler språket, lærer de at agenten som gjør handlingen kommer vanligvis først i setningen og den har rollen som subjekt i setningen. Passiv form er paradoksal på den måten at den grammatiske strukturen motstrider meningen og subjektet i setningen har et objekt mening (agenten har pasientens funksjon). Bishop forklarer setningsstrukturen med x-bar syntaks det vil si at hver setning har «specifier», «head» og «complement». I passiv form har «specifier» meningen av «complement».

Utbrytning

Ifølge Ribu et.al. er utbrytning ført inn i LARSP profilen på nivå 6. Det vil si at barn tilegner denne grammatiske strukturen etter 3;6 år. I denne studien har kun 4 barn brukt denne strukturen (Tabell 7).

Tabell 7. *Utbrytning brukt av barn i utvalget*

«Det er jo meg som skulle være under der»	(Sarah, 4;6)
«Det er det jeg...» (stoppet)	(Mona, 4;9)
«Det er sånn det ser ut på Badeland»	(Martin, 5;8)
«Det er mamma som viste den gaven»	(Fredrik, 5;10)
«Det er det jeg har prøvd å lage»	

Inversjon

Inversjon betyr at barnet bruker i sin spontane tale en utypisk (non-kanonisk) rekkefølge av ord. Mens den kanoniske setningsstrukturen er SVO, er inversjonen i setningsstrukturen vanligvis OVS, men også være AdvVS. Barna i utvalget har alle unntatt BARN 20 brukt inversjon (Vedlegg 9) Noen barn har brukt OVS strukturen, eksempelvis

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

«Denne tok vi» men også AdvVS som i eksempelet «I går var jeg (på togtur)». Flere eksempler er illustrert i vedlegg 9.

Splittet frase

Splittet frase er som regel en frase, der et ord er plassert mellom de to delene av en frase, som for eksempel i «Hva er det for noe?». I studien var det kun 3 barn som benyttet den grammatiske strukturen (Tabell 8)

Tabell 8. *Splittet frase brukt av barn i utvalget.*

«Jeg vet ikke hva det er for noe»	(Mona, 4;9)
«Hva er dette for noe?»	(Helene; 5;11)
«jeg vet ikke helt hva det ble for noe»	(Fredrik, 5;10)

3.8.3. *Tolkning av resultater*

Som vi ser i tabellene presentert ovenfor benyttet barna i utvalget noen grammatiske strukturer som inversjon, ulike typer konjunksjoner, subjunksjoner, gjentatt subjekt, og i en liten prosent utbrytning, splittet frase og passiv form. Disse funnene er i tråd med N-LARSP profil, hvor disse morfo-syntaktiske strukturene finnes allerede på nivå 4 -koordinasjon, konjunksjon, relativsetning, høyre dislokering og inversjon, nivå 5- subordinasjon, nivå 6 utbrytning og nivå 7- konjunksjon og subjunksjon. De eneste strukturene som ikke er ført inn i profilen er splittet frase og passiv form. Dette kan begrunnes med at i den opprinnelige studien har Ribu et.al ikke funnet forekomst hos minst 50% av barna i studien.

Ribu et. al har brukt en cut-off på 50% for å føre inn en morfo-syntaktisk struktur i N-LARSP profilen, det vil si at minst 50% av utvalget benyttet strukturen i den visse aldersgruppen. Imidlertid har den opprinnelige studien har et betraktelig større utvalg. Denne studien kan bekrefte forekomst av noen morfo-syntaktiske strukturer som er allerede ført inn i

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

N-LARSP eller være en pekepinn om forekomst av visse strukturer. Imidlertid bør det tas i betraktning at i den opprinnelige studien var inkludert barn med østnorsk og nordnorsk, mens i denne studien med unntak av et barn var det inkludert barn som snakker vestnorsk. Det er ikke beskrevet forskjeller mellom dialekter når det gjelder analyserte grammatiske strukturer, men kan tenkes at noen av strukturene er brukt mer i noen områder i Norge enn i andre, eksempelvis utbrytning.

En syntaktisk struktur som studiens utvalg har benyttet under intervjuet er inversjon, der 16 barn av 17 barn har brukt inversjon. Alle i utvalget brukte konjunksjonen **og**, 12 barn brukte konjunksjonen **men** og kun 3 barn brukte konjunksjonen **eller**. Imidlertid brukte 10 barn i utvalget *eller* for å sideordne to setningsledd og ikke to fullstendige setninger. Barna i utvalget brukte mellom 3 og 7 typer subjunksjoner hvor de mest frekvente var **som**, **at**, og ulike spørreord med subjunksjon rolle, og de mest brukte var **når** og **hvor**. Subjunksjonene som er minst brukt av barna i utvalget er **selv om** og **hvis**.

Antallet barn inkludert i utvalget er lite. Av den grunn kan forskeren ikke konkludere om det finnes noen statistisk signifikante forskjeller mellom de tre aldersgruppene, men kan trekke fram noen tendenser. En økning i bruken av noen subjunksjoner relatert til alderen kan noteres for subjunksjonene **siden** og **hvis**, samt en økning i bruk av koordinasjon med *eller*. Det kan også noteres at kun barna over 5;0 år brukte passiv form, mens gjentatt subjekt, splittet frase og utbrytning ble brukt av barn i alle aldersgruppene. Det må presiseres at antallet barn som brukte disse grammatiske strukturene er lite.

Det er registrert noen grammatiske feil hos barn i utvalget, eksempelvis feil bøyning av verb eller feil determinativ (kjent som artikkel), men N-LARSP er hovedsakelig kalibrert for å identifisere forekomst og ikke feil bruk av morfo-syntaktiske strukturer.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Et viktig aspekt som må trekkes frem er relasjonen mellom de morfo-syntaktiske strukturene som barn i utvalget benyttet under intervjuet og språkforståelsen. Både i N-LARSP profilen, og i den engelske utgaven er det ført på syvende nivået syntaktisk forståelse. Ribu et.al noterer at etter 4;6 år, kan barnet benytte en grammatisk struktur uten å bruke den i henhold til meningen (2019, s.10). Slike tilfeller er møtt i denne studien også. Som eksempel Mona (4;9 år) sier: «Jeg tror at det er litt varmt der på stranden og så skal jeg bade med baderingen» I dette tilfellet kunne man tenke å markere konsekvens med **derfor** eller **så da**. Martine (5;2 år) sier «Det stekes at vi ikke får awa» og her kunne tenkes **slik at** istedenfor **at**. Disse diskrepansene mellom grammatiske strukturer og mening anbefaler Ribu et al. å notere ned.

Det er nevnt tidligere at subjunksjonene introduserer en leddsetning eller binder sammen en hoved- og en leddsetning. Vi kan anta at barn bør ha utviklet noen kognitive evner som arbeidsminne for å kunne benytte subjunksjoner i spontan tale. Dette krever mer oversikt fra barnets side. Av den grunn er subjunksjonene en indikator i flere språktester, for eksempel TROG 2 og CELF-4. Den første kartlegger grammatisk forståelse av relative setninger introdusert med «at». CELF-4 tester om barnet kan formulere setninger med noen konjunksjoner og subjunksjoner, blant annet **fordi**, men også forståelsen av setninger som relativsetninger og passive former.

Et viktig spørsmål som bør stiles i analysen av en LARSP profil er om diskrepansen mellom grammatiske strukturer og mening er typisk i språkutviklingen eller om det kan være tegn på avvik i språkutviklingen. Umiddelbart tenker man at det er typisk for alle barn å vise slike diskrepanser, på samme måte som typisk utviklet barn bruker feil bøyning. Ved å prøve og feile, lærer barn etter hvert å raffinere og tilpasse subordinasjon/ underordning til mening, på samme måte som de lærer å tilpasse ord og morfemer . Imidlertid bør hver profil vurderes individuelt, sammen med observasjoner og eventuelt andre typer språkkartlegging.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

3.9. Etske hensyn

På generelt grunnlag, forskningsstudier skal alltid vurderes ut ifra hvilken kunnskap man oppnår ved at de gjennomføres, mot de ulempene det vil medføre for de som deltar. Hvis ulempene er større enn nytteverdien så må prosjektet revideres.

Informantene i denne studien er barn mellom 4;6 og 6;0 år. Barn i denne alderen har ikke enda forutsetninger for å kunne gi et informert samtykke for å delta i forskning. For å beskytte barns rettigheter har den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2021) presentert retningslinje 17, som gjelder barn involvert i forskning. Denne er basert på FNs barnekonvensjon og Lov om behandling av personopplysninger (2018). Her kommer det frem at foreldre skal gi et informert samtykke til at barna deres er objekter for forskning. I denne studien, har foreldrene mottatt et informasjonsskriv om studien i rekrutteringsfasen. Informasjonsskrivet presenterer formålet med studien, hvordan studien skal gjennomføres, samt hvordan innhentet data- lydopptakene og transkripsjonene blir oppbevart før og etter prosjektet avsluttes. Ifølge informasjonsskrivet ble foreldrene informert også om muligheten for å trekke seg fra deltakelse hvilket som helst tidspunkt i prosjektet. Hver forelder som samtykket deltakelsen i studien har signert samtykkeerklæring.

Ifølge barneloven (1992, § 31) skal barnets egen mening vektlegges i økende grad ettersom det blir eldre. Barna som deltok i denne studien, er mellom 4;6 og 6.0 år. I denne alderen kan barn utrykke ønske om å være med på en aktivitet eller med en person. Det var viktig for forskeren at barna som deltok i studien ble informert i forkant om hva som skal skje. Av den grunn, ble det sendt til barnehagene og foreldrene «Informasjon til barn». For å forsikre seg at barna har en forståelse av hva som skal skje under samtalen, men også for å bli kjent med barna på forhånd, var forskeren på besøk i hver barnehage noen dager før samtalene ble gjennomført.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Et viktig prinsipp i etisk forskning er at alle som deltar i et prosjekt har krav på at opplysningene om dem behandles konfidensielt (Polit & Beck, 2021) og deltakerne skal behandles anonymt i den grad det lar seg gjøre. I denne studien ble barnas identitet anonymisert ved bruk av tall og kallenavn istedenfor fornavn, og alder istedenfor fødselsdato. Når det gjelder navnet på barnehagen der barn går i, ble dette anonymisert ved å erstatte det med områdets navn. I samtale med andre brukte forskeren alltid generelle betegnelser om studien og ikke navn på barn eller barnehager. Intervjuene ble kun delt med medstudentene involvert i samme prosjekt.

3.10. Validitet og reliabilitet

Validiteten i en studie kan sees som en målestokk. Validiteten måler i hvilken grad kan leseren stole på resultatene i en studie, med andre ord hvor reelle er og hvor mye de reflekterer virkeligheten. Når forskeren ikke tenker gjennom faktorene som kan påvirke studien kan funnene være tilfeldige eller forutinntatte. Haynes og Johnson (2009) kaller disse faktorene «threats» (trusler). Med *trussel* menes det alle tilfeldige faktorene som kan fordreie resultatene til studien.

Når Haynes og Johnson (2009) refererer til eksperimentelle studier, deler de truslene inn i to grupper, interne og eksterne trusler. Selv om nåværende studien ikke er eksperimentell, kan likevel metode benyttet i studien, menneskefaktoren, eller analyse av data være kilde for deformert funn.

Den *interne validiteten* kan være påvirket av forskerens forutinntatte syn, deltakernes seleksjon, instrumentet som brukes, historien til barna eller dagsform, måten forskeren samhandler med barnet og barns modning. Det blir diskutert videre hvordan hver av disse truslene kan påvirke nåværende studie. Barns modning kan ikke representere en trussel siden barn er intervjuet kun en gang. Hvis det skulle planlegges et intervensjonsprogram kunne den naturlige modningen til barnet være en trussel, men ikke i nåværende studie. Når det gjelder

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

måten forskeren samhandler med barn, har forskeren prøvd en «standard» holdning, det vil si forskeren forsøkte å være like vennlig og åpen med alle deltakerne i studien. I tillegg har forskeren samarbeidet med medstudentene om å finne en felles måte å legge intervjuene på ved bruk av liknende materiale. En trussel som kan oppstå i forskning med barn er *utrygghetsfølelsen*. Barn kan føle seg utrygg med ukjent voksen, særlig når de skal på et skjernet rom med en ukjent voksen. Dette kan påvirke språkproduksjonen til barnet under intervjuet. For å redusere denne type trussel har forskeren besøkt barnehagene i forkant og var i noen timer på avdelingen og lekte med barna. Til tross for det, ett av barna i utvalget snakket ikke under intervjuet og det ble dermed ikke brukt videre i tolkning. En annen mulig trussel er at barnet ikke får anledning til å snakke slik at det bruker grammatiske strukturer som barnet kan. Som konsekvens, vil resultatene være lavere enn barnets evner. Av den grunn har forskeren forsøkt under intervjuet å veksle mellom å ha fokus på leken sammen med barnet og å stille åpne spørsmål, eksempelvis hvor snøen kommer fra. I tillegg til det er varigheten på samtalen ca. 30 minutter og det antas at barnet har mulighet til å bruke de grammatiske strukturene det kan. For å unngå at historien til barnet eller dagsformen påvirker måten barnet presterer under intervjuet, har forskeren spurt personalet i barnehagen om det har skjedd noe spesielt med barnet og om barnet oppførte seg som vanlig den dagen barnet ble intervjuet. Forskeren kjente ingen av barna i utvalget fra før og derfor er det en redusert sannsynlighet for at forskeren har forutinntatt syn på noen av barna. Siden utvalget i studien var lite, kunne det ikke være mulig for en «blind» transkribering, når forskeren ikke kan identifisere barna på opptaket. Imidlertid et av intervjuene ble transkribert av både en medstudent og forskeren. Ved en gjennomgang av transkripsjonen og opptaket, var transkriberingene samstemt.

Den *eksterne validiteten* er et viktig aspekt som forskeren bør ta i betraktning. Siden nåværende studie er en deskriptiv studie, bør “participant selection bias” diskuteres. Det vil si at måten forskeren og medstudentene valgte ut barnehagene og barna kan muligens være en

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

trussel for validiteten. Forskeren og medstudentene tok kontakt med kjente barnehager og kjente private kontakter, det vil si at det ble brukt «convenience sampling». Antallet barnehager i Bergen er over 240 og forskningsstudentene kontaktet kun 30. Imidlertid stiles det spørsmålet om “convenience sampling” kan føre til forutinntatt utvalg og følgelig forutinntatte funn. Når vi ser på hvilken type barnehage og hvilket område barnehagen ligger i, kan man se at barnehagene valgt i studien hører til flere bydeler i Bergen, og ikke fra samme område. I tillegg er barnehagene både private, kommunale og studentbarnehager. Styrene har sendt forespørsel om deltakelse i studien i alle foreldrene av barn i aldersgruppen, og det vil si at barna som deltok i studien ble valgt etter alderskriterier, etnisitet og samtykke fra foreldrene. Sist, men ikke minst, var barnets ønske om deltakelse en av kriteriene for valget.

Det er mange studier som viser korrelasjon mellom barnets språkutvikling i tidlig alder og familiens sosiale og økonomiske status (SES) (Miser & Hupp, 2012). I Norge er skillet mellom rikdom og fattigdom svært liten i forhold til andre land. Imidlertid kan det være store forskjeller blant barn som vokser i byen og de som vokser på land når det gjelder språkstimulering og lesing hjemme. Spørsmålet om resultatene kan være forutinntatt grunnet sosial status er gunstig. For å kunne gi et svar på dette spørsmålet bør vi se på hvilke aspekter av språkutviklingen var i fokus for nåværende studien. De fleste studiene viser korrelasjon mellom sosial status og barnets språkforståelse, størrelse på ordforrådet (Miser & Hupp, 2012) og fonologisk bevissthet (Gilon & Schwarz, 2001). Nåværende studie har rettet fokuset mot grammatiske strukturer. I artikkelrevyen fant forskeren ingen indikasjon på at utvikling av grammatiske strukturer kan være påvirket av SES. Det vil si at innsamlet data er trolig lite forutinntatt.

Reliabiliteten i forskning refererer til at en studie eller et instrument måler det samme hver gang og resultatene er konsekvente hver gang studien er gjennomført. Siden mange av de

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

grammatiske strukturene som ble identifisert i den opprinnelige studien (Ribu et.al, 2019) er funnet i denne studien, kan være en indikasjon på at studiene med bruk av LARSP som instrument i analysen av data kan være en reliabel studie. Når det gjelder reliabilitet inni forskningsgruppen har forskeren og medstudentene sammenlignet, samt brukt noen felles modeller for innsamling av data og transkribering.

4. Diskusjon

Fra et forskningsperspektiv er identifisering av grammatiske strukturer hos typisk utviklet barnehagebarn et verdifullt funn. Innsamlet data i denne studien kan bidra til normering av N-LARSP som kartleggingsverktøy og designe videre N-LARSP profilen. Men det endelige målet for LARSP normering er å bruke den i klinisk arbeid. Denne studien ønskes ikke å være bare presentasjon av funn hos typisk utviklet barn, men også som en begrunnelse for hvor nyttig verktøy N-LARSP kan være. For å understreke hvor viktig det er å ha tilgjengelig gode kartleggingsverktøy i jobben med barn med avvikende språk, henter jeg fram en sitat fra Christine Dollaghan (2007) som skriver i sin bok om evidens-basert praksis:

“Human beings prefer information that support what they already believe, and they may ignore, discount or fail to notice information that contradicts their beliefs and expectations” (s.28)

Med dette sitatet i bakgrunn har jeg forsøkt å sammenligne barnas LARSP profiler og inntrykket jeg fikk under de ustrukturerte intervjuene med barna. Jeg har oppdaget en del diskrepanser mellom inntrykket jeg hadde i utgangspunktet om barnets ferdigheter og de grammatiske strukturene som barnet brukte (oppsummert i N-LARSP profil). En forklaring for disse diskrepansene er at noen barn kan ha et godt utviklet ordforråd og gi inntrykk av god språkutvikling, og likevel bruke få grammatiske strukturer. På den andre siden, barn med lavere ordforråd som bruker ofte uttrykk som «den der» «den tingen» kan bruke likevel mange og varierte grammatiske strukturer.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Diskrepansen mellom inntrykket barnet gir og barnets reelle språklige evner er et viktig aspekt både som forsker, men også som fremtidig logoped. Som forsker kan mitt forutinntatte syn på utvalget skape forventninger at noen informanter presterer bedre enn andre og dermed komme frem til fordreide resultater. I rollen som logoped er dette aspektet viktig, spesielt i utredning. Vi kan tenke at en utredning basert kun på observasjon kan være forutinntatt. Av den grunn er det viktig at i utredningsprosessen benyttes flere metoder, eksempelvis testing og foreldrerapportering i tillegg til observasjon.

4.1. Forfatterens konklusjon i lys av studien

4.1.1. Normering av N-LARSP

Normering av et kartleggingsverktøy er generelt en krevende prosess. For å kunne skape N-LARSP -normen, har Ribu et. al. fremhevet behovet for mer innsamlet data fra alle aldersgrupper. I tillegg til det, for at resultatene i en studie skal være generaliserbare til hele norske befolkningen er det nødvendig at data innsamlet fra et høyere antall barn lagt i grunnen. Med andre ord, denne studien representerer et lite skritt mot normen til N-LARSP, men det er fremdeles en lang vei å gå. Denne studien belyser funnene fra 17 samtaler med norske barn. I tillegg ble det tatt opp 6 samtaler med barn som har en eller to foreldre med minoritetsbakgrunn. Disse samtalen kan brukes i en senere studie. Med tanke på at Norge har et økende antall av barn med minoritetsbakgrunn og barn med kun en norsk forelder er det hensiktsmessig å tenke på en norm for disse barna i fremtiden.

4.1.2. Tilgjengelighet av N-LARSP i logopedisk arbeid

Crystal, Fletcher og Garman (1979) har utarbeidet LARSP som et instrument for identifisering av grammatiske strukturer hos barn med språkforstyrrelser. Ribu et.al. understreker at N-LARSP kan være et nyttig kartleggingsverktøy i logopedisk arbeid (s. 25). Som kliniker med 18 års erfaring i det spesialpedagogiske feltet og fremtidig logoped kan jeg i tillegg begrunne hvorfor jeg betrakter N- LARSP kartleggingsverktøyet som nyttig. I jobben

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

med barn med språkvansker, særlig med barn med DLD er det avgjørende å finne nyttige kartleggingsverktøy. Som nevnt tidligere i studien, er gruppen av barn med DLD en svært heterogen gruppe og språkprofilene til disse barna arter seg veldig ulikt fra barn til barn. For å kunne fange opp hvilke områder er mest affisert og hvordan man kan gå fram i planlegging av tiltak er det nødvendig med varierte instrumenter.

Det er beskrevet tidligere noen tester og kartleggingsskjemaer som benyttes for barn med mistanke om språkvansker, blant annet NRDLs, CELF-4, TROG 2, CDI og CCC-2. Av disse kun NRDLs kan teste direkte ekspressive språkevner hos barn mellom 3;0 og 4;11 år, da CELF-4 er normert for barn fra 5;0 til 12;0 års alder. Språk 5-6 kartlegger også ekspressive språkevner hos barn over 5 år. Når en kliniker forsøker å kartlegge grammatiske evner til et ungt barn (fra 4;0 års alder), kan TROG 2 benyttes, men kun for grammatisk forståelse og ikke grammatisk produksjon. Vi kan se mange felles trekk mellom deltestene/ blokkene i TROG og de syv nivåene i N-LARSP. Blant andre er «nektende setning» og «relativsetning», kartlagt av begge, TROG ser på forståelsen mens N-LARSP ser på det ekspressive morfo-syntaktisk kunnskap.

Det er nevnt tidligere at de affiserte områdene hos barn med DLD kan være semantikk, fonologi, morfologi, syntaks, semantikk, pragmatikk, verbal hukommelse, ordleting og diskurs. Barn med DLD kan vise vansker innenfor to eller flere områder, men morfologien og syntaksen bør tas i kartlegging og språktrening. Som Crystal et al. nevnte (1979), det er ikke tilstrekkelig nok å jobbe kun med ordforråd og begrepsinnlæring når man gjennomfører tiltak med barn med DLD. Mens ordforrådet er en kvantitativ indikator i språkkunnskap, grammatiske strukturer er kvalitative indikatorer. For å oppnå en tilnærmet typisk utviklet tale hos barn med DLD, både ordforråd og grammatikk er viktige treningsmål.

Det er viktig å understreke at noen barn med DLD kan vise gode impressive grammatiske evner, men allikevel ha svake ekspressive evner. Testing med TROG-2 i disse

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

tilfellene kan ikke fange opp kjerneproblemet til barnet siden barnets ekspressive, grammatiske evner ikke er kartlagt. NRDLs kan gi en pekepinn om barnets ordforråd, evnen til å gjenta enkle setninger, bruke verb, lage selv enkle og mer komplekse setninger. Jeg ser at i slike situasjoner er N-LARSP et nyttig verktøy som kan gi et mer detaljert språkprofil. I tillegg til det kan N-LARSP benyttes så ofte som det er behov for, siden bruken av N-LARSP ikke har læringseffekten som andre tester har.

N-LARSP er et lingvistisk orientert verktøy og det krever svært grundig grammatisk kunnskap hos klinikerens som benytter dette i kartlegging og planlegging av språktrening. Mange logopeder har ikke bakgrunn i lingvistikk og dette kan hindre at flere bruker N-LARSP. Imidlertid kan en forenklet variant av N-LARSP øke mulighetene for at logopeder som ikke har lingvistisk bakgrunn benytter dette kartleggingsverktøyet.

4.2. Databehandling og personvern

For å samle inn de spontane samtalerne med barna i deltakergruppen, ble det brukt båndopptakere utlånt av Universitetet i Bergen. For å sikre barnas anonymitet ble fornavnet til barnet erstattet med tall – BARN 1-25 og med kallenavn. Kallenavnene ble brukt spesielt i transkripsjoner, men også i den kvalitative presentering av data i form av eksempler fra barns tale.

På slutten av studien blir lydopptakene overført til prosjektledernes UiB-pc'er, som er passord beskyttet. Lydopptakene og transkripsjonene, samt N-LARSP profilene som ble lagret på forskernes private pc blir slettet i etterkant, innen 30.06.2023.

Lydopptakene, samt transkripsjonene ble behandlet konfidensielt og ble ikke delt med andre personer utenfor prosjektet. Det var svært viktig for forskeren å ivareta anonymiteten til deltakerne gjennom hele arbeidet med studien/ masteroppgaven.

Resultatene fra denne masteroppgaven kan Universitetet i Bergen benytte videre til undervisning og publikasjoner i vitenskapelige tidsskrifter.

Referanseliste

- Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barns rettigheter*. (LOV/1999-05-21-30). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8
- Bishop, D. V. M., Snowling, M. J., Thompson, P. A., Greenhalgh, T., Adams, C., Archibald, L., Baird, G., Bauer, A., Bellair, J., Boyle, C., Brownlie, E., Carter, G., Clark, B., Clegg, J., Cohen, N., Conti-Ramsden, G., Dockrell, J., Dunn, J., Ebbels, S., ... Grist, M. (2016). CATALISE: A Multinational and Multidisciplinary Delphi Consensus Study. Identifying Language Impairments in Children. *PloS One*, 11(7), e0158753–e0158753. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0158753>
- Bishop, D. V. M., Snowling, M. J., Thompson, P. A., Greenhalgh, T., Adams, C., Archibald, L., Baird, G., Bauer, A., Bellair, J., Boyle, C., Brownlie, E., Carter, G., Clark, B., Clegg, J., Cohen, N., Conti-Ramsden, G., Dockrell, J., Dunn, J., Ebbels, S., ... Grist, M. (2017). Phase 2 of CATALISE: a multinational and multidisciplinary Delphi consensus study of problems with language development: Terminology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 58(10), 1068–1080. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12721>
- Bishop, D. V. M. (1999). *Uncommon understanding: development and disorders of language comprehension in children* (pp. VIII, 277). Psychology Press.
- [Bishop, D. *Childrens Communication Checklist- 2*
CCC-2 - Pearson Clinical & Talent Assessment](#)
- [Bishop, D. *Test for Reception of Grammar- TROG-2* - Pearson Clinical & Talent Assessment](#)
- Bloom, & Ingram, D. (1997). *The transition from infancy to language* [Review of The transition from infancy to language]. *Language*, 73(3), 641–644.
- Bordal, G., & Hagemann, K. *Pronomen i Store norske leksikon* på snl.no <https://snl.no/pronomen>
- Bordal, G. & Hagemann, K.: *Substantiv i Store norske leksikon* på snl.no <https://snl.no/substantiv>
- Bordal, G. *Verb i Store norske leksikon* på snl.no. <https://snl.no/verb>
- Crystal, David (2012). *On the Origin of LARSPecies*. I Ball, M. J., Crystal, D., & Fletcher, P. (2012). *Assessing grammar: the languages of LARSP* (1 ed., Vol. 7). Bristol: Channel View Publications.
- Crystal, D. & Fletcher, P. Profile Analysis of Language Disability. i Fillmore, C. J., Wang, W. S.-Y., & Kempler, D. (1979). *Individual differences in language ability and language behavior* (p. xv,346). Academic Press.
- Crystal, D. (1992) *Profiling Linguistic Disability. Second Edition*. Singular Publishing Group Inc.

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Dalland, O. (2004) *Metode og oppgaveskriving for studenter*. 4. utg. Gyldendal akademisk.

Den nasjonale forskningsetiske komitè for samfunnsvitenskap og humaniora (2021, 16 desember). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. Forskningsetikk. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>

[Dollaghan, C. A. \(2007\). *The handbook for evidence-based practice in communication disorders* \(p. xi, 169 4b ill.\). Paul H. Brookes.](#)

Edwards, S. Letts C. & Sinka, I. New Reynell Developmental Language Scales. [NRDLS - The New Reynell Developmental Language Scales \(hogrefe.no\)](#)

Faarlund, J. T. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Universitetsforlaget. <https://doi.org/oai:nb.bibsys.no:999617528154702202>
URN:NBN:no-nb_digibok_2009120100107

Fillmore, C. J., Wang, W. S.-Y., & Kempler, D. (1979). Individual differences in language ability and language behavior (p. xv,346). Academic Press. Kapittel 8: Profile Analysis of Language Disability.

Fletcher, P., Klee, T., & Gavin, W. (2012). LARSP Thirty Years On. I Ball, M. J., Crystal, D., & Fletcher, P. (2012). *Assessing grammar: the languages of LARSP* (1 ed., Vol. 7). Bristol: Channel View Publications.

Gall, M. D., Borg, J. P., & Borg, Walter R. (2007). *Educational research: an introduction* (8th ed., pp. XXXI, 672). Allyn and Bacon.

Haynes, William O. Bidragsyter/medforfatter: Johnson, Carole E. *Understanding research and evidence-based practice in communication disorders : a primer for students and practitioners*. ISBN: 0205453635 OCLC-nummer: (NO-TrBIB)092906990 Utgiver: Allyn & Bacon Utgivelsessted: Boston Utgivelsesår: c2009

Hagtvet, B.E. (2004). *Språkstimulering: Tale og skrift i førskolealderen*. 2. utg. Cappelen akademisk forlag.

Hagemann, K (2021) *Grammatikk i Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 18. april 2023 fra <https://snl.no/grammatikk>

Hagemann, K. (2021). *Syntaks i Store Norske Leksikon*. <https://snl.no/syntaks>

Haynes, W.O., & Johnson, C.E. (2009). *Understanding Research and Evidence-Based Practice in Communication Disorders. A Primer for Students and Practitioners*. Pearson Education, Inc.

Helland, Turid. (2019). *Språk og dysleksi*. (2. utg). Fagbokforlaget

Hellquist, B. *Språklig impressiv Test* (NYA SIT) ISBN: 978-82-90910-94-0. InfoVest Forlag

[Nya SIT - Info Vest Forlag](#)

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Hoff-Ginsberg, E. (1998). *The relation of birth order and socioeconomic status to children's language experience and language development*. *Applied Psycholinguistics*, 19(4), 603-629. doi:10.1017/S0142716400010389

Høigård, A. (2019) *Barns språkutvikling muntlig og skriftlig*. 4 utg. Universitetsforlaget

Johannesen & Hagen (2019) *Nye grammatiske termer i skoleverket*.

[Nye grammatiske termer i skoleverket \(sprakradet.no\)](https://www.sprakradet.no)

Kristoffersen, K.E. & Simonsen, H.G. *MacArthur- Bates Communicative Development Inventories (MB-CDI)* [cdipdf.pdf \(uio.no\)](#)

Kristoffersen, K. E., Simonsen, H. G., & Sveen, A. (2005). *Språk: en grunnbok*. Universitetsforlaget.

Kristoffersen, K. E., Rygvold, A.-L., Klem, M., Valand, S. B., Asbjørnsen, A. E., & Næss, K.-A. B. (2021). *Terminologi for vansker med språk hos barn og unge – en konsensusstudie*.

Laasonen M, Smolander S, Lahti-Nuutila P, Leminen M, Lajunen HR, Heinonen K, Pesonen AK, Bailey TM, Pothos EM, Kujala T, Leppänen PHT, Bartlett CW, Geneid A, Lauronen L, Service E, Kunnari S, Arkkila E. *Understanding developmental language disorder - the Helsinki longitudinal SLI study (HelSLI): a study protocol*. *BMC Psychol*. 2018 May 21;6(1):24. doi: 10.1186/s40359-018-0222-7. PMID: 29784061; PMCID: PMC5963016.

Langdridge, D., Tvedt, S. D., & Røen, P. (2006). *Psykologisk forskningsmetode: en innføring i kvalitative og kvantitative tilnærminger* (p. 388). Tapir.

Leonard, L.B. *Children with Specific Language Impairment. Second Edition*. ISBN: 978-0-262-02706-9. Utgiver: Massachusetts Institute of Technology Press. Utgivelsessted: Cambridge, Mass. Utgivelsesår: 2014

Miser, T. M., & Hupp, J. M. (2012). The Influence of Socioeconomic Status, Home Environment, and Childcare on Child Language Abilities. *Current Psychology* (New Brunswick, N.J.), 31(2), 144–159. <https://doi.org/10.1007/s12144-012-9139-0>

Ottem, R (2009) *20 spørsmål om språkferdigheter – en analyse av sammenhengen mellom observasjonsdata og testdata*. [Tjue spørsmål om språkferdigheter | statped.no](#)

Ottem, E& Frost, J. Språk 6-16. [Språk 6-16 manual 2010.indd \(statped.no\)](#)

Owens, R.E. Jr (2011) *Development of Communication, Language and Speech*. I.N.B. Shames, G. H., & Anderson, N. B. (2011). *Human communication disorders: an introduction* (8th ed., pp. XV, 600). Pearson. (s.16-53)

Plante, E., & Gómez, R. L. (2018). *Learning Without Trying: The Clinical Relevance of Statistical Learning*. *Language, Speech & Hearing Services in Schools*, 49(3S), 710–722. https://doi.org/10.1044/2018_LSHSS-STLT1-17-0131

Polit, D. F., & Beck, C. T. (2021). *Nursing Research: Generating and Assessing Evidence for Nursing Practice*. (11. Utg). Wolters Kluwer

N-LARSP, et lingvistisk kartleggingsverktøy.

Polit, D. F., & Beck, C. T. (2021). *Nursing Research: Generating and Assessing Evidence for Nursing Practice*. (11. Utg). Wolters Kluwer.

Ribu, I., Simonsen, H., Løver, M., Strand, B-M. Sviland., & Kristoffersen, K.. (2019). N-LARSP: A Developmental Language Profile for Norwegian. I Ball, M. J., Fletcher, P., & Crystal, D. (2019). *Grammatical profiles: further languages of LARSP* (Vol. 18). Multilingual Matters.

Semel, E, Wiig, E.H. & Secord, W.A: *Clinical Evaluation of Language Fundamentals*.

[CELF-4 - Pearson Clinical & Talent Assessment](#)

Simonsen, H. & Theil, R. (2019) *Morfologi*. I Sveen, A. (Red.), *Språk: En grunnbok*. (s. 249-291). Universitetsforlaget.

Slama-Cazacu, T. (1999) *Psiholingvistica- O stiinta a comunicarii*. Bucuresti. Editura All Educational

Statistisk sentralbyrå (2023) *Levende fødte i Norge i 2017 og 2018*.

[05523: Levendefødte, etter statistikkvariabel og år. Statistikkbanken \(ssb.no\)](#)
oppdatert 7.03.2023

[Tingleff, H. \(2002\) Norsk Fonemtest. norsk-fonemtest.pdf \(uio.no\)](#)

[Tingleff, H, Tingleff, Ø & Lyster, S.A. \(2002\) Ringeriksmaterialet.](#)

[ringerinksmaterialet.pdf \(uio.no\)](#)

Torp, A. (2004). Nordiske språk i fortid og nåtid. I Sletten, I.S. (Red.), *Nordens språk med røtter og føtter*. (s. 19-71) Nord

Urnes, A.G. (2018). *Den interaktive hjernen hos barn og unge*. Gyldendal akademisk.

[Utviklingsforløp hos barn med språkvansker: Hvilken rolle spiller biologiske og atferdsmessige markører - FHI](#)

Venås, Kjell; Skjekkeland, Martin: *dialekter i Norge - inndeling* i *Store norske leksikon* på

snl.no. Hentet 22. april 2023 fra http://snl.no/dialekter_i_Norge_-_inndeling

Vikør, L. S.: *Norsk* i *Store norske leksikon* på snl.no. <http://snl.no/norsk>